

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ

**ПРОГРАМА ДЛЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СИСТЕМИ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ – ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ**

**Навчальна програма
предмета
“ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ”
для навчальних закладів
системи загальної середньої
освіти – профільний рівень**

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка 4-18 ст.
2. Зміст програми та розрахунок навчального часу з предмета «Захист Вітчизни» для загальноосвітніх навчальних закладів системи загальної середньої освіти (профільний рівень)..... 19 ст.
3. Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів..... 20-120 ст.
4. Розрахунок навчального часу та методичні рекомендації для проведення польових навчальних занять..... 121-123 ст.

1. Пояснювальна записка

Навчальний предмет «Захист Вітчизни» вивчається на підставі чинного законодавства та входить до інваріантної складової Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів III ступеня, відповідно до державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти».

Метою повної загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування у них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Випускник старшої школи – це вільна особистість, яка має високий рівень самосвідомості, громадянськості та самодисципліни, поважає себе, усвідомлює свою цінність та цінність іншої особистості, здатна нести відповідальність перед собою та суспільством; це гуманна особистість, що проявляє милосердя, доброту, терпимість і доброзичливість, здатна до співпереживання. Готова надати допомогу, прагне до миру й розуміє цінність людського життя; це духовна особистість – має потребу до пізнання й самопізнання, рефлексії, має потребу в красі й спілкуванні; це патріот України, який знає її історію; носій української культури, що поважає культуру інших народів; компетентний мовець, що вільно спілкується державною мовою, володіє також рідною (у разі відмінності) й однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості й ініціативності, має уявлення про світобудову, бережно ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя.

Предмет «Захист Вітчизни» вивчається та практично відпрацьовується учнями з метою:

- теоретичної, практичної, фізичної і психологічної підготовки учнівської молоді до захисту Вітчизни;
- набуття знань нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Збройних сил України та інших військових формувань України, військової підготовки, цивільного захисту, домедичної допомоги;
- формування навичок виконання прийомів, дій і нормативів з військової справи, прикладної фізичної підготовки та інших напрямків програми;
- виховання високих моральних і волевих якостей;
- підготовки молоді до служби у Збройних силах України, інших військових формуваннях, до вступу у вищі навчальні заклади сектору безпеки і оборони України;
- розвитку розумових здібностей, формування життєво необхідних компетенцій, любові до військової служби та професії офіцера.

Відповідно до мети сформовано завдання предмета:

- підготовка учнівської молоді до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу;

- ознайомлення учнівської молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту Вітчизни, цивільного захисту та основ безпеки життєдіяльності;

- набуття знань про задачі Збройних сил України та інших військових формувань, їх характерні особливості; засвоєння основ захисту Вітчизни, цивільного захисту, домедичної допомоги;

- підготовка учнів до захисту Вітчизни, професійна орієнтація молоді на службу у Збройних силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством.

Навчальним закладам при створенні робочих навчальних планів за умови вибору предмета «Захист Вітчизни» як профільного слід урахувати, що кількість годин на його вивчення має відповідати кількості годин в Типовому навчальному плані, передбачених на профільні предмети.

Програма предмета «Захист Вітчизни» включає:

1) пояснювальну записку;

2) перелік ключових компетентностей;

3) критерії оцінювання;

3) зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів, згідно з державними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів;

4) додатки, нормативи.

Зміст програмового матеріалу, залежно від матеріальної бази навчального закладу, може бути скорегований на 20 відсотків у межах розділу. Послідовність вивчення тем учитель може коригувати самостійно.

Оцінювання навчальних досягнень з предмета «Захист Вітчизни» здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання та організаційних вказівок.

Предмет вивчається у формі класних, позакласних занять, упродовж 10 і 11 класів та під час навчально-польових занять (зборів).

Відповідно до потижневого (календарного) плану з розрахунку 5 годин на тиждень уроки проводяться: 10 клас - по 5 годин на тиждень протягом навчального року та 70 годин відводиться на проведення навчально-польових занять (зборів); 11 клас - по 5 години на тиждень протягом навчального року.

Поділ класів на групи здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства.

Основною організаційною формою вивчення предмета «Захист Вітчизни» в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів є урок, що проводиться вчителем згідно з календарно-тематичним плануванням, складеним відповідно до навчальної програми.

Обов'язкова форма одягу для вчителя (викладача) під час проведення занять з предмету «Захист Вітчизни» – військова форма Збройних сил України.

Навчально-польові заняття (збори) проводяться з метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів 10 класів наприкінці навчального року або поетапно (у міру вивчення тем (розділів)), наприкінці першого семестру

та навчального року. Організуються 10-ти денні (60 годин) навчально-польові заняття (збори) на базі військових частин, військових комісаріатів, базових навчальних закладів, які організуються та проводяться міськими/районними військовими комісаріатами та органами місцевого самоврядування.

Практичне закріплення теоретичного матеріалу з розділу «Основи цивільного захисту» також передбачається під час проведення Тижнів безпеки життєдіяльності та Днів цивільного захисту.

Стрільба з автомата проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу.

Організаційні вказівки

Відповідно до Положення про загальноосвітній навчальний заклад, рішення про розподіл годин для формування профілю з предмету «Захист Вітчизни» приймає навчальний заклад, враховуючи освітні потреби учнів, регіональні особливості, кадрове забезпечення, матеріально-технічну базу тощо. Профіль навчання формується з урахуванням можливостей забезпечити якісну його реалізацію.

Навчання предмета «Захист Вітчизни» має зробити певний внесок у формування ключових компетентностей.

Компетентнісний потенціал предмета (за ключовими компетентностями)

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: <ul style="list-style-type: none">- володіти мовною базою, оперуючи якою можна реалізувати будь-яку ситуацію спілкування на військову тематику;- брати участь у полілогах і діалогах, вести монолог з проблемних тем предмету;- знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і використовувати інформацію військового спрямування;- оцінювати комунікативну ситуацію і приймати професійне рішення та планувати комунікативні дії. Ставлення: <ul style="list-style-type: none">- здатність розуміти та використовувати різні складові національної культури (традиції, ритуали, звичаї, соціальні стереотипи) під час заходів військово-патріотичного виховання;- усвідомлення значення військової справи для розвитку патріотичної особистості;- шанування державних символів України, які концентровано виражають провідну роль нації у становленні власної держави. Навчальні ресурси: <p>інформація про історію розвитку українського війська та техніки і озброєння військової частини.</p>

2	Спілкування іноземними мовами	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - читати і розуміти тексти, ініціювати, підтримувати і закінчувати розмови, щодо роботи з пам'ятками міжнародного гуманітарного права; - брати участь в іншомовному спілкуванні (усне та письмове мовлення) щодо військової справи; - володіти культурою ділового та професійного спілкування іноземними мовами; - володіти основами ділового спілкування іноземною мовою у типових ситуаціях; - розуміти розмовне мовлення під час участі у міжнародних проектах, поїздки за кордон; - володіти навичками розуміння іноземної мови на слух під час повідомлень та інформації щодо надзвичайних ситуації у мирний та воєнний час. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знання звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої вивчається, відповідність мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови; - позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, повага до народу, носія цієї мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв та способу життя; - культурна неупередженість і соціокультурна спостережливість, тактовність і ввічливість; - розуміння значення іноземної мови як засобу вирішення багатьох проблем міжкультурного спілкування і підвищення престижу та посилення ролі України у світі; - пошуки інформації в іноземних джерелах про тактику дій іноземних держав, зброю нового покоління та ін. <p>Навчальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - новини іноземною мовою, військова термінологія міжнародного гуманітарного права, зустрічі з військовослужбовцями з іноземних держав на навчально-польових заняттях, зустрічі з учасниками бойових дій іноземних держав.
3	Математична компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - моделювати елементи бойових ситуацій та розкривати основні події в процесах ведення збройної боротьби, проводити певні

		<p>розрахунки для прогнозування можливих результатів бойових дій;</p> <ul style="list-style-type: none"> - розв'язувати вогневі задачі на ураження противника як процес знищення цілей вогнем з різних видів зброї; - визначати вихідні установки прицілу та точки прицілювання з урахуванням відстані до цілі і її розмірів; - визначати відстані на місцевості за лінійними розмірами предметів чи безпосереднім проміром (пари кроків); - розраховувати ведення стрільби з урахуванням дальності прямого пострілу; - використовувати математичні методи під час виносу точки прицілювання з урахуванням бокового вітру чи під час руху цілі; - розраховувати бойові можливості підрозділів щодо ураження противника під час різних способів ведення бою; - здійснювати підрахунок та аналіз частоти серцевих скорочень у стані спокою та під час фізичних навантажень; - визначати сторони горизонту за компасом та годинником, вміти надавати інформацію про своє місцезнаходження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення важливості математичних знань та математичного мислення під час постановки чи виконання завдань з розділів програми (вогнева, прикладна-фізична, домедична та тактична підготовки і військова топографія). <p>Навчальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рішення вогневих задач, визначення відстаней за допомогою лінійних розмірів, визначення бойових можливостей підрозділів, рух за азимутом, визначення життєвих показників людини.
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях.	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - діяти при можливості застосування противником хімічної зброї, отруйних речовин з метою збереження життя; - використовувати засоби індивідуального та колективного захисту і спеціальної обробки;

		<ul style="list-style-type: none"> - характеризувати надзвичайні ситуації мирного часу (землетруси, повені, пожежі, циклони); та вміти діяти під час незвичайних ситуацій; - дотримуватись правил безпечної поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій з вибухонебезпечними предметами; - застосовувати маскування як вид бойового забезпечення, яке організовується та здійснюється з метою приховування від противника складу сил своїх військ і введення його в оману відповідно до намірів та розташування своїх підрозділів, споруд та вогневих позицій. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміння впливу військових дій на природу; - розуміння катастрофічного впливу ядерної, хімічної та біологічної зброї як руйнівної сили; - ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела життя, усвідомлення важливості бережливого природокористування; - позитивне ставлення до природних елементів, які дають можливість змінювати зовнішній вигляд бойової техніки, вирішувати проблеми підвищення міцності деталей літаків, автомобілів, танків, підводних човнів, різних видів зброї; - усвідомлення значення природних елементів у природі, які використовуються у фотоелементах, дають можливість «бачити» в темряві, вести бій у нічних умовах; застосовуються в атомних силових установках; використовується для створення снарядів та куль. <p>Навчальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вирішення питань при діях у надзвичайних ситуаціях, засоби захисту природи від вражаючих факторів зброї масового ураження.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - самостійно знаходити, аналізувати та добирати необхідну інформацію, обробляти її, зберігати та передавати її за допомогою технічних засобів та інформаційних технологій;

		<ul style="list-style-type: none"> - використовувати інформаційно-комунікативні технології, розуміти та оцінювати різні аспекти медіаконтенту; - ефективно комунікувати за допомогою онлайн-комунікації в різноманітних формах (електронна пошта, чати, блоги, соціальні мережі тощо); - здійснювати інформаційну діяльність зі збору, обробки, передачі, збереження інформації; - формувати практичні навички зі стрільби по статичних та динамічних мішенях за допомогою лазерних електронних стрілецьких тренажерів; - працювати з комплексними навчальними пакетами (електронними підручниками); - використовувати всесвітню систему взаємополучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет-протоколів. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення впливу інформаційних та комунікативних технологій і пристроїв на здоров'я людини, переваг та ризиків їх застосування; - розуміння проблем та наслідків комп'ютерної залежності. <p>Навчальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - комп'ютерні програми з тактичної та вогневої підготовки, відеоуроки з військової тематики, презентації з тем розділів програми «Захист Вітчизни», комп'ютерні тести з метою оцінки знань учнів з військової справи.
6	Уміння вчитися впродовж життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначати мету навчальної діяльності, відбирати та застосовувати потрібні знання і способи діяльності для досягнення мети; - організовувати та планувати свою навчальну діяльність; - моделювати власний освітній напрямок, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; - доводити правильність власного судження або визнавати помилковість. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь;

		<ul style="list-style-type: none"> - зацікавленість у пізнанні світу; - розуміння важливості вчитися впродовж життя; - прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. <p>Навчальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - моделювання власного освітнього напрямку з вивчення предмету.
7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення щодо урегулювання військових конфліктів мирним шляхом; - використовувати критерії практичності, ефективності та точності, щоб обрати найкраще рішення, як майбутнім військовослужбовцем, який буде діяти в сучасному загальновійськовому бою; - аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати з проблем та питань повсякденної життєдіяльності військ; - використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання взаємовідносин та дотримання статутних положень, правил військової ввічливості та поваги до командирів; - аналізувати та оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з вимогами до військовослужбовця, члена військового колективу та представника військової частини; - боротися з порушеннями правил військової дисципліни, контролювати свої емоції під час виконання складних завдань та психофізичного навантаження в складних ситуаціях, організовувати свій час і мобілізувати ресурси для вивчення військової справи; - оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності, виконання стройових прийомів, прийомів з основ самозахисту, виконання нормативів з вогневої, тактичної прикладної фізичної підготовки та основ цивільного захисту; - організовувати різні ігри на місцевості, відповідати за власні рішення, визнавати

		<p>недоліки у тактичних діях, планувати та реалізовувати проекти на військово-спортивну тематику (змагання зі стрільби, воєнізовані естафети).</p> <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ініціативність; відповідальність, упевненість у собі; - переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; - позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших; - відвага, наполегливість, самовіддача, усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій. <p>Навчальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - змагання з військово-прикладних видів спорту, участь у тактико-стройових заняттях, практичних стрільбах, діях на місцевості.
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аргументувати та відстоювати свою позицію; - ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях та діях солдата в сучасному загальновійськовому бою; - співпрацювати в колективі, вносити свою частку в роботу групи для вирішення проблеми вивчення статутних положень про військову дисципліну, внутрішній порядок у військовій частині, правил поведінки військовослужбовця; - виявляти соціальні почуття, змістом яких є любов до Вітчизни, сучасних Збройних сил, готовність підпорядковуватися наказам та розпорядженням командирів та начальників, виявляти повагу в колективі; - застосовувати процедури та способи захисту власних інтересів, прав та свобод, як майбутніх військовослужбовців, відповідно до законів України; - виконувати громадянський обов'язок у межах місцевої громади та держави загалом - ефективно спілкуватися, долати стереотипи, робити свідомий вибір та діяти відповідально. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення цінностей людини як вищої соціальної цінності, поваги до її прав і свобод, закону;

		<ul style="list-style-type: none"> - прагнення до суспільної справедливості, рівноправності; - активна та відповідальна громадянська позиція, розуміння громадянського обов'язку; - відповідальність за спільну справу. <p>Навчальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Статути Збройних сил України, Конституція України, міжнародні правові акти, сучасна публіцистика, виконання проектів, задачі соціального змісту.
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміти власну національну культурну, історію та створення сучасних збройних сил, повагу до історичного минулого; - окреслювати основні тенденції розвитку культури у минулому та сьогоденні, враховувати історичні етапи розвитку українського війська, визначних полководців, історичні битви; - використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати значення мистецтва в історичному контексті, знати історію розвитку та класифікацію сучасної зброї; - зіставляти досягнення української культури з іншими культурами. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - свідоме збереження і розвиток власної національної культури та історичної спадщини; - повага до культури інших країн; - відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки української та світової культур; - відкритість до міжкультурного діалогу. <p>Навчальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - твори військового мистецтва, творчі проекти, інтерактивні заняття в музеях бойової та трудової слави, вивчення історії рідного краю.
10	Екологічна грамотність і здорове життя.	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; - надавати допомогу собі та тим, хто її потребує, при травмуваннях, кровотечах та пораненнях;

		<ul style="list-style-type: none"> - ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогнозуючи наслідки для здоров'я, добробуту і безпеки людини; - регулярно вдосконалювати фізичний стан, демонструвати рухові вміння і навички та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей; - дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі; - ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування; - усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії. <p>Навчальні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - соціальні, екологічні та медичні проекти; моделювання соціальних ситуацій, зокрема впливу природного та техногенного середовища на здоров'я і безпеку людини; мультимедійні презентації до проєктів, пов'язаних з добробутом, здоров'ям і безпекою життєдіяльності.
--	--	--

Планування навчального процесу здійснюється з урахуванням необхідності формування визначених ключових компетенцій.

Програмою передбачено чотири основні напрями підготовки:

- військові-історичні, правові та політичні основи Захисту Вітчизни;
- допризовна підготовка;
- цивільний захист;
- домедична допомога.

Структурним елементом напрямів підготовки є самостійні розділи. Усього виділяється 350 годин згідно з навчальною програмою та 60 годин за рахунок навчально-польових зборів. Планувати напрями підготовки, розділи програми варто в логічній послідовності.

З особливою ретельністю варто планувати заняття в польовому навчальному таборі, які проводяться, як правило, на базі діючих військових частин, навчальних центрів (доречно проводити за рахунок годин, виділених для навчальної практики у 10 класах).

Щотижневі плани мають передбачати послідовне, повне і якісне оволодіння матеріалом на рівні знання, розуміння, уміння застосовувати, виявляти ставлення, оцінювати:

- на першому курсі – прийоми і способи дій солдата в бою;
- на польових навчальних заняттях – поглиблення, закріплення теоретичних знань та умінь застосовувати прийоми, дії, нормативи;
- на другому курсі – вивчення організації управління відділенням у бою; ознайомлення з основами ведення бою відділенням.

У процесі навчання учні повинні усвідомити основні положення Конституції України про захист Батьківщини, Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», призначення Збройних сил та інших військових формувань України, їх особливості, засвоїти основи військової справи, цивільного захисту, домедичної допомоги, набути психологічної, фізичної готовності до військової служби, сформувати життєві компетенції, необхідні для самореалізації себе як особистості.

Порядок та критерії оцінювання навчальних досягнень

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень є знання, розуміння, уміння застосовувати, досвід творчої та практичної діяльності.

Видами оцінювання навчальних досягнень учнів є **поточне, тематичне, семестрове, річне оцінювання.**

Поточне оцінювання - процес встановлення рівня навчальних досягнень учня (учениці) в оволодінні змістом предмета, рівнем його розуміння, умінням застосовувати на практиці відповідно до вимог навчальних програм.

Об'єктом поточного оцінювання рівня навчальних досягнень учнів є знання, розуміння, уміння застосовувати на практиці, самостійність оцінних суджень, досвід творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі поурочного вивчення теми.

Тематичному оцінюванню навчальних досягнень підлягають основні результати вивчення теми (розділу). Інформація, отримана на підставі поточного контролю, є основною для коригування роботи вчителя на уроці.

Тематична оцінка виставляється на підставі результатів опанування учнями матеріалу теми впродовж її вивчення з урахуванням поточних оцінок, різних видів навчальних робіт (практичних, самостійних, творчих, контрольних робіт, складання нормативів, виконання контрольних вправ) та навчальної активності школярів.

Перед початком вивчення чергової теми всі учні мають бути ознайомлені з тривалістю вивчення теми (кількість занять); кількістю й тематикою обов'язкових робіт, нормативів, контрольних вправ і термінами їх проведення; умовами оцінювання.

Тематичне оцінювання знань з напрямів підготовки предмета «Захист Вітчизни» здійснюється так:

- **«високий рівень»** – балів цього рівня заслуговують учні, які за практичні навички (виконання нормативів та вправ) отримали не нижче 10 балів, а за теоретичні знання – не нижче 7 балів;

- **«достатній рівень»** – балів цього рівня заслуговують учні, які за практичні навички (виконання нормативів та вправ) отримали не нижче 7 балів, а за теоретичні знання – не нижче 6 балів;

- **«середній рівень»** – балів цього рівня заслуговують учні, які за практичні навички (виконання нормативів та вправ) і за теоретичні знання отримали не нижче 4 балів;

- **«початковий рівень»** – бали цього рівня отримують учні, які за практичні навички (виконання нормативів та вправ) і за теоретичні знання отримали бали 3-1.

Оцінка за семестр виставляється за результатами тематичного оцінювання:

- **«високий рівень»** – якщо бали, отримані з допризовної підготовки не нижче високого рівня, а інших напрямів підготовки не нижче достатнього рівня;

- **«достатній рівень»** – якщо бали з допризовної підготовки не нижче достатнього рівня, а 50% балів інших напрямів підготовки не нижче середнього рівня;

- **«середній рівень»** – якщо бал початкового рівня отриманий не більше, ніж з одного напрямку підготовки, крім допризовної підготовки;

- **«початковий рівень»** – якщо з двох і більше напрямів підготовки отриманий бал початкового рівня.

Річна оцінка виставляється на основі семестрових оцінок.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з предмета «Захист Вітчизни»

Навчальні досягнення учнів оцінюються на основі навчальної діяльності: учень характеризує, пояснює, класифікує, порівнює, оцінює, називає, застосовує, виконує, виявляє, користується, розуміє, обґрунтовує, наводить приклади, дотримується правил, що дає підстави визначити дійсний рівень знань, рухових умінь і навичок відповідно до вимог навчальної програми.

Головним критерієм оцінювання навчальних досягнень є комплексне оцінювання теоретичних знань, практичних умінь і навичок.

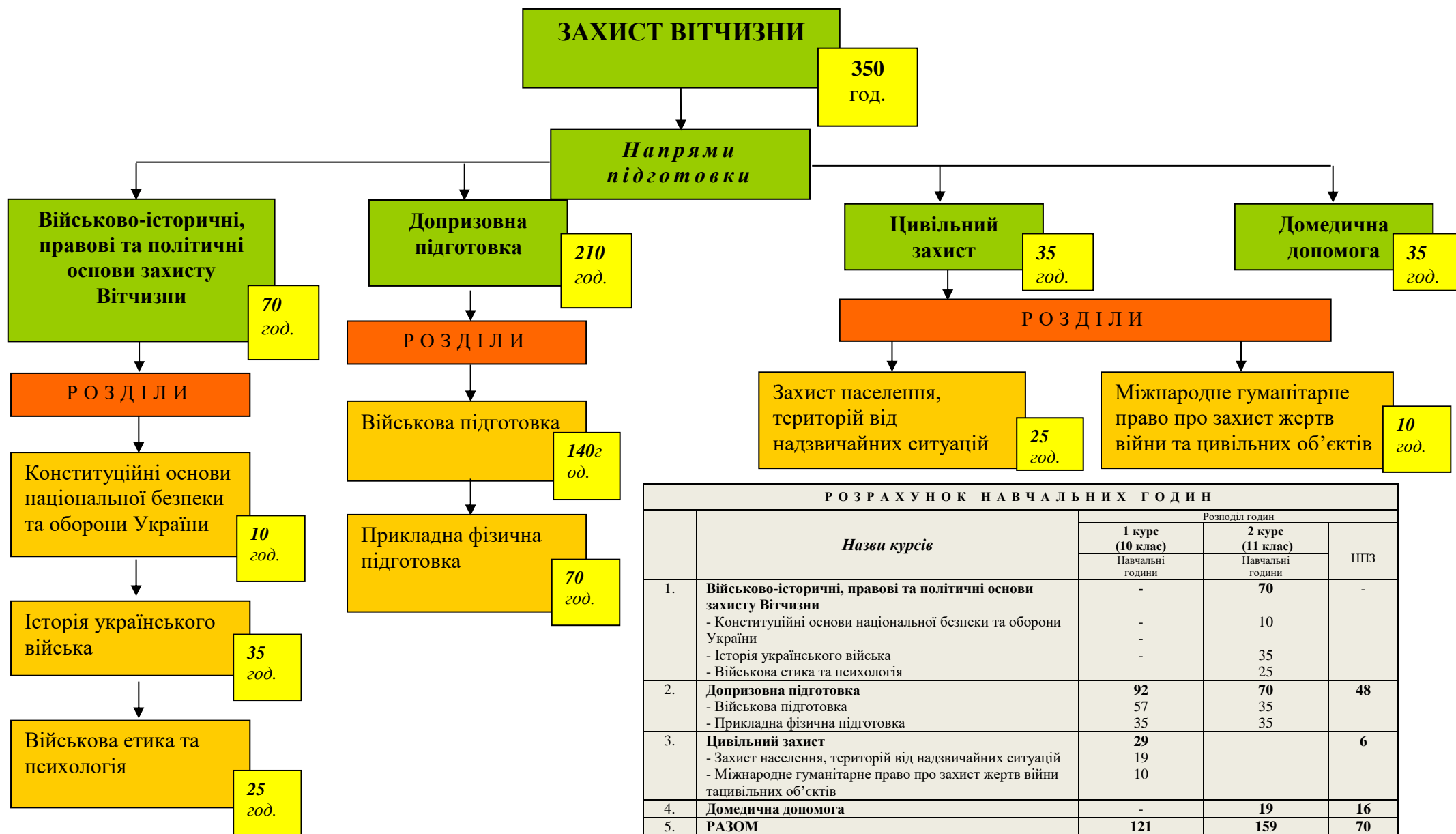
При тематичному, семестровому, річному, оцінюванні обов'язковим є врахування порядку та нормативів оцінювання, визначеного для кожного напрямку підготовки, розділу програми. Оцінювання за 1 курс навчання здійснюється з обов'язковим урахуванням балів за результатами польових навчальних занять, які виводяться окремо з кожного курсу, розділу.

Оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 12-бальною системою оцінювання.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
I Початковий	1	Учень може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи. Володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що позначаються окремими словами чи реченнями, з постійною допомогою вчителя виконує тільки фрагменти практичних завдань.
	2	Учень фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхневі уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні, має елементарні уміння і навички, практичні завдання виконує лише з допомогою вчителя.
	3	Учень відтворює менше половини навчального матеріалу, з допомогою вчителя виконує елементарні завдання, розрізняє елементи техніки виконання нормативних вимог і здатний виконати незначну їх частину.
II Середній	4	Учень знає дещо більше половини норми навчального матеріалу, здатний відтворити його, хоч не в повному обсязі, але відповідно до тексту підручника або пояснення вчителя, його уміння і навички дають змогу виконувати практичні вимоги на репродуктивному рівні.
	5	Учень розуміє основний навчальний матеріал, здатний дати визначення понять, але при цьому допускає помилки. З допомогою вчителя може логічно відтворювати значну його частину. Під час виконання практичних завдань потребує систематичної допомоги вчителя.

	6	Учень виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, відповідь його правильна, він може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, з допомогою вчителя аналізує, порівнює та робить висновки, виправляє допущені помилки, виконує окремі контрольні нормативні показники і вимоги.
III Достатній	7	Учень виявляє знання і розуміння значної частини навчального матеріалу, здатний застосовувати його на рівні стандартних ситуацій, що дає змогу самостійно виконувати більшість елементів нормативних вимог.
	8	Учень вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, аналізує, робить висновки. Відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Самостійно застосовує теоретичні знання для виконання практичних завдань у стандартних ситуаціях.
	9	Учень вільно володіє вивченим матеріалом, вміє узагальнювати і систематизувати інформацію, застосовує її на практиці, рівень умінь і навичок достатній для виконання повного об'єму нормативних вимог у стандартних ситуаціях.
IV Високий	10	Учень володіє глибокими, міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Виявляє творчі здібності, самостійно визначає мету власної діяльності, знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до поставлених завдань, рівень умінь і навичок учня дає змогу правильно і якісно виконувати нормативні вимоги.
	11	Учень володіє узагальненими знаннями з предмета, вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, без допомоги вчителя знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості для розв'язання завдань і розширення власної пізнавальної діяльності.
	12	Учень має системні знання, виявляє здатність творчо вирішувати поставлені завдання, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, рівень умінь і навичок дає змогу виконувати нормативні вимоги на бездоганному рівні.

2. Зміст програми та розрахунок навчального часу з предмета «Захист Вітчизни» для загальноосвітніх навчальних закладів в системі загальної середньої освіти (профільний рівень)

3. Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів

Напрямок підготовки: «Військово-історичні, правові та політичні основи захисту Вітчизни»

Мета: вивчення законів України «Про основи національної безпеки України», «Про оборону України», історії українського війська, нормативно-правової бази з військових питань, військової символіки, основ військової етики та психології.

За результатами навчання учні повинні:

Класифікує, характеризує:

- основні вимоги законодавства України з питань оборони, національної безпеки, історію розвитку українського війська від кам'яної доби до періоду незалежної держави України, законодавчі акти, які регламентують діяльність Збройних сил України, інших військових формувань, види етикету, вимоги до морально-психологічних якостей військовослужбовців у сучасних умовах;

Уміє і застосовує:

- дотримується вимог законодавства України з питань оборони, національної безпеки, виконує вимоги нормативно-законодавчих актів в умовах службової діяльності;
- дотримується вимог військового етикету;
- формує в собі морально-психологічні якості, необхідні для військової служби.

Заняття проводяться, як правило, учителями предмету «Захист Вітчизни», учителями історії. Вивчення теоретичного матеріалу курсу здійснюється як на планових заняттях, так і на виховних заходах, практичних заняттях, які доцільно проводити на базі діючих військових формувань. При плануванні навчальних занять, виховних заходів, учитель повинен пов'язувати матеріал з діяльністю військових формувань, націлюючи учнів на знання, розуміння, уміння, необхідні для продовження служби за контрактом у Збройних силах України чи продовження навчання у ВНЗ сектору безпеки і оборони України.

Історію українського війська доцільно пов'язувати з предметом «Історія України».

Знання з військової етики та психології необхідно закріплювати і поглиблювати на заняттях з загальноосвітньої і військової підготовки, а також в умовах життєдіяльності навчального закладу.

При вивченні курсу застосовувати теоретичні і практичні форми і методи навчання.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна к-сть годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1	2	3	4	5	6
	Розділ: Конституційні основи національної безпеки та оборони України				
1.	Закон України «Про основи національної безпеки України»	5	5	-	-
2.	Закон України «Про оборону»	5	5		
	Розділ: Історія українського війська				
1.	Загальні відомості про війну, військо і військове мистецтво.	3	-	-	3
2.	Передісторія розвитку Збройних сил України.	3	-	-	3
3.	Українське військо княжих часів.	4	-	-	4
4.	Військова справа у часи Запорізької Січі.	6	-	-	6
5.	Українські військові формування в XVIII – XIX ст.	2	-	-	2
6.	Збройні формування України в період Першої світової війни та Визвольних змагань 1917–1921 рр.	4	-	-	4
7.	Військове будівництво в Радянській Україні.	1	-	-	1
8.	Українські військові формування періоду Другої світової війни та другої половини XX ст.	4	-	-	4
9.	Збройні сили незалежної України.	2	-	-	2
10.	Військова присяга і військова символіка України.	1	-	-	1
11.	Законодавство України про військову службу.	2	-	-	2
12.	Тематичне, семестрове оцінювання навчальних досягнень.	3	-	-	3
	УСЬОГО:	35	-	-	35
	Розділ: Основи військової етики і психології				
1.	Психологія особистості військовослужбовця.	4	4	-	-

2.	Психічні стани військовослужбовців у ході військової діяльності.	4	4	-	-
3.	Соціально-психологічні явища у військовому колективі (групі).	6	6	-	-
4.	Методи вдосконалення морально-психічної готовності до служби в армії.	9	9	-	-
5.	Тематичне, семестрове оцінювання навчальних досягнень.	2	2	-	-
	УСЬОГО:	25	25	-	-

Зміст навчання

№ з/п.	Зміст навчального матеріалу	Орієнтовна к-ть годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1.	<p align="center">Розділ: Конституційні основи національної безпеки та оборони України</p> <p align="center">Тема 1. Закон України «Про основи національної безпеки України»</p>		
	Основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів	3	<p>Класифікує: правову основу національної безпеки, об'єкти національної безпеки, суб'єкти забезпечення національної безпеки, принципи забезпечення національної безпеки, пріоритети національних інтересів, загрози національним інтересам і національній безпеці України, основні напрямки державної політики з питань національної безпеки, повноваження суб'єктів забезпечення національної безпеки та їх основні функції.</p> <p>Уміє і застосовує: дотримується вимог закону України «Про основи національної безпеки України» у повсякденному житті.</p>
	Гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності	2	
	Основні засади оборони України	5	<p>Класифікує: основи оборони України, основні вимоги щодо підготовки держави до оборони в мирний час, повноваження</p>

			<p>органів державної влади, функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України у сфері оборони.</p> <p>Уміє користуватися:</p> <p>дотримується вимог закону України «Про оборону».</p>
--	--	--	--

1	2	3	4
1.	Розділ: Історія українського війська		
	Тема 1. Загальні відомості про війну, військо і військове мистецтво		
	Війна як соціальне явище.	1	Класифікує, характеризує: суть і походження війни; історичні типи, види війн; характер війни; місце війни в історії суспільства. Уміє користуватися: характеризувати війни за їх типами, видами, причинами.
	Походження і розвиток Збройних сил.	1	Класифікує, характеризує: поняття «Збройні сили», «Армія», «Військо»; структуру Збройних сил взагалі і особливо сучасних Збройних сил України; причини виникнення і закономірності розвитку армії; форми організації армії в історичному аспекті. Уміє і застосовує: обґрунтовувати залежність Збройних сил від економічного і політичного ладу держави; аргументувати переваги професійної армії в сучасних умовах.
	Військова справа: озброєння та військове мистецтво.	1	Класифікує, характеризує: історію розвитку озброєння і зброї; воєнне мистецтво і його складові частини; принципи воєнного мистецтва, воєнні дії та їх види; способи, види воєнних дій; воєнну доктрину; бойовий порядок в історичному аспекті. Уміє і застосовує: класифікує озброєння: за видом вирішення задач, за належністю до виду Збройних сил, роду військ, за видами носіїв.

1	2	3	4
2.	Тема 2. Передісторія розвитку Збройних сил України		
	Джерела українського військового мистецтва.	1	<p>Класифікує, характеризує: найдавніші поселення на теренах України; появу війни як способу розв'язання конфліктів; появу кам'яної, мідної та залізної бойової зброї; появу інтересів осілого поселення до оборони, спорудження примітивних фортифікацій.</p> <p>Уміє і застосовує: аргументує залежність розвитку бойової зброї і тактики дій при веденні війни.</p>
	Вплив кочових племен на формування військових навичок прадавніх українців.	2	<p>Класифікує: історичні умови появи кочовиків в українських степах. Бойове мистецтво кіммерійців; державу Скіфів; війни скіфів; розвиток зброярства у скіфську добу; стратегічні та тактичні винаходи скіфів; військо сарматів на території України та їхній культ війни та зброї; внесок таврів, аланів, готів, гунів та інших кочових племен у розвиток військового мистецтва прадавніх українців.</p> <p>Характеризує: вплив кочових племен на формування військового мистецтва прадавніх українців.</p>
3.	Тема 3. Українське військо княжих часів		
	Військо давніх слов'ян.		<p>Класифікує: державне утворення антів; діяльність Аттіли; Божа; Мезамира; війни антів; розвиток військової справи древніх слов'ян до середини VII ст.; особливості переходу від організації війська на основі родів і племен на десяткову систему.</p>

		<p>Характеризує: розвиток бойового мистецтва у давніх слов'ян.</p>
Збройні сили Київської Русі, війни Київської Русі.	1	<p>Класифікує: організацію Збройних сил Київської Русі IX-XII ст., їх чисельність; вплив варягів на формування княжого війська; систему комплектування, тактику дій; структуру слов'янського війська; зміст військової реформи князя Володимира; становлення та розвиток військового флоту у X-XII ст.; стратегію, тактику і організацію військ; види військових формувань та види зброї слов'ян; загальну характеристику війн часів князювання Олега, Ігоря і княгині Ольги; історичний аспект боротьби проти Візантії; походи Ярослава Мудрого, війни на західних кордонах проти агресії (україно-польська війна), війни з кочівниками; морські війни Київської Русі.</p> <p>Характеризує: формування княжого війська під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників; військові походи слов'ян у період княжих часів.</p>
Збройна боротьба з татаро-монголами на українських землях у 20-х та 40-х роках XIII ст.	1	<p>Класифікує: причини та наслідки феодальної роздробленості на українських землях; децентралізацію війська; зміни в організації і тактиці ведення бою; міжусобні війни; військову справу у монголо-татар; основні битви з татаро-монголами: битва на річці Калка 1223 р., битва за Київ 1240 р.</p> <p>Характеризує: причини успіху монголів, основні тактичні схеми битв у 20-х та 40-х роках XIII ст.</p>

	Збройні сили і війни Галицько-Волинської держави.	1	Класифікує: склад Збройних сил, організацію війська, військові реформи Данила Галицького; війни Галицько-Волинської держави з кочівниками, Польщею, Угорщиною, Литвою, чехами і словаками; особливості боротьби Данила Галицького з монголо-татарами. Характеризує: внесок Данила Галицького у розвиток українського військового мистецтва.
4.	Тема 4. Військова справа у часи Запорізької Січі		
	Українці у складі Литви та Польщі.	1	Класифікує: причини та результати війн Польщі в період XIV – XV ст.; діяльність Любарта та розвиток військової справи в українських землях за часів Великого князівства Литовського. Характеризує: військові походи XIV – XVст.
	Становлення Запорізької Січі та Козацького війська.	1	Класифікує: передумови та причини зародження козацтва; особливості формування козацького війська; виникнення Запорізької Січі; склад, організацію та устрій Запорізької Січі; військові звичаї та тактичні прийоми козацького війська; причини створення реєстрового козацтва; особливості розвитку зброї; основні бої Козацького флоту. Характеризує: процес становлення Запорізької Січі та формування козацького війська; показати на карті основні місця виникнення січей.
	Военно-політична діяльність Запорізької Січі до 1648 р.	1	Класифікує: структуру збройних сил та бойові засоби запорізьких козаків; козацькі походи 1597-1621 рр.; Хотинську війну 1621 р.; війни

			<p>1625-1638 рр.; участь козаків у 30-річній війні; військове мистецтво запорізьких козаків.</p> <p>Характеризує: розвиток бойового мистецтва козаків.</p> <p>Уміє і застосовує: позначає на карті битви запорожців.</p>
	Українське військо часів Визвольної війни середини XVII ст.	2	<p>Класифікує: причини, характер, основні етапи Визвольної війни українського народу; українське військо часів Хмельницького; хід бойових дій за часів Визвольної війни (битва під Жовтими Водами і Корсунем, бої під Збаражем, Зборовом); особливості битви під Берестечком; війну з Польщею у 1653-1655 рр.</p> <p>Характеризує: тактику козаків, визначає тактичні переваги та недоліки запорожців.</p>
	Українське військо і його бойові дії у другій половині XVII ст.	1	<p>Класифікує: причини і наслідки війни Москви з Україною; польсько-турецькі війни (1671-1672, 1673-1676 рр.); Чигиринські походи (1676-1678 рр.), Кримські походи (1687-1689 рр.), Азовсько-Дніпровські походи (1695-1696 рр.); військово-територіальні формування українців у другій половині XVII ст.</p> <p>Характеризує: основні напрями походів та військові дії козаків</p>
5.	Тема 5. Українські військові формування в XVIII – XIX ст.		

	Україна у війнах Росії у XVIII ст. та на початку XX ст.	1	<p>Класифікує: процес перетворення українського війська у складову частину російської армії; участь козацьких полків у Північній війні, об'єднання козацьких полків в Українську дивізію і введення її до Збройних сил Росії; причини і особливості створення на Лівобережжі військових поселень і їх злиття з регулярними частинами. Українські козацькі формування після знищення Запорізької Січі; участь українців у війні 1812 р.; військові реформи (1860-1870 рр.), (1905 -1912 рр.); участь українців у російсько-японській війні.</p> <p>Характеризує: вплив Росії на подальше формування українського війська.</p>
	Українські військові формування у складі Австрійської та Османської імперій.	1	<p>Класифікує: участь українців у Кримських війнах XIX ст.; причини створення Задунайського козацтва. Діяльність М. Чайковського; бойовий шлях козацького полку у складі турецької армії. Українські збройні формування в Австрії; особливості зародження стрілецтва.</p> <p>Характеризує: місце і роль українських збройних формувань у складі іноземних армій.</p>
6.	<p>Тема 6. Збройні формування України в період Першої світової війни та Визвольних змагань 1917 – 1921 рр.</p>		

<p>Українські Січові стрільці та їх роль у формуванні військових традицій українців.</p>	<p>1</p>	<p>Класифікує: причини виникнення Січових стрільців, форми їх організації; Галицько-Буковинський курінь Січових стрільців, Окремий загін Січових стрільців, Корпус Січових стрільців. Структуру Січових стрільців. Участь жіноцтва у стрілецтві. Бойові дії Січових стрільців у Першій світовій війні. Діяльність стрілецтва у складі військ Центральної Ради, Гетьманату, Директорії. Основні бої Січових стрільців в армії УНР та в складі Польщі. Діяльність стрільців у післявоєнний період.</p> <p>Характеризує: роль Січових стрільців у відродження української національної армії.</p>
<p>Українська Галицька Армія.</p>	<p>1</p>	<p>Класифікує: особливості формування Української Галицької Армії; основні військові операції в період Польсько-української війни; структуру та однострій. УГА у складі Збройних сил УНР; бойові дії УГА у складі Добровольчої армії Денікіна; участь УГА в боях з Червоною армією, процес формування Української, Галицької Армії. Причини ліквідації Галицької Армії.</p> <p>Характеризує: місце УГА у військовій історії України.</p>

	Українське військо доби Центральної Ради.	1	Класифікує: початок Українського визвольного руху; перші Українські полки; Перші збройні загони Центральної Ради, Залізну дивізію; вільне козацтво; особливості формування Української регулярної армії. Характеризує: Наддніпрянську армію (1917-1921 рр.); необхідність створення національних Збройних сил та значення цього процесу.
	Українське військо доби Гетьманату, Збройні сили Директорії УНР.	1	Класифікує: встановлення Гетьманату і проголошення Української держави; Окупаційний режим німецько-австрійських військ; проект організації майбутніх Збройних сил української держави; Закон про загальну військову повинність. Структуру армії, процес формування військових сил за Гетьманату; військові формування Директорії; складові частини Збройних сил УНР; участь військ Директорії у воєнних кампаніях 1919 – 1920 рр.; зимові походи військ Директорії. Характеризує: діяльність гетьмана П.Скоропадського у справі формування українського війська; основні військові операції армії УНР, Директорії.
7.	Тема 7. Військове будівництво в Радянській Україні		
	Українці в складі радянських Збройних сил 1917- 30-ті рр. XX ст.	1	Класифікує: політику більшовиків щодо національно-військового будівництва у 1917-1922рр.; особливості формування радянського війська в Україні; діяльність українців у складі радянських Збройних сил; структуру радянських військ на

			<p>території України до 1939 р., військову реформу 1924-1925 рр., воєнні події 1929-1939 рр.</p> <p>Характеризує:</p> <p>вплив більшовицької політики на формування армії.</p>
8.	<p>Тема 8. Українські військові формування періоду Другої світової війни та другої половини ХХ ст.</p>		
	<p>Участь українців у Другій світовій війні у складі Збройних сил СРСР.</p>	1	<p>Класифікує:</p> <p>війська Особливого Київського і Одеського військового округів на Україні; напад фашистської Німеччини. Причини невдач Червоної армії. Режим військового стану. Мобілізаційні заходи 1941 р. Оборонні бої на Україні літа-осені 1941 р. Битву під Москвою і спроби контрнаступу на Україні. Військові операції 1942 – 1944 рр. по визволенню України. Мобілізаційні заходи 1942-1943 рр. Особливості життя українців у радянському тилу. Формування Українських фронтів. Кримську наступальну операцію. Завершення вигнання фашистів з України. Втрати України в роки війни.</p> <p>Характеризує:</p> <p>недоліки радянської військової справи, вклад українського народу у війну.</p>
	<p>Українські збройні формування під час Другої світової війни та в повоєнний час.</p>	2	<p>Класифікує:</p> <p>течії Руху Опору в Україні. Причини та особливості створення УПА. Відносини ОУН і УПА. Організаційну структуру УПА. Діяльність підпілля УПА. Бойову тактику УПА. Збройну боротьбу ОУН-УПА у 1942-1944 рр. Боротьбу ОУН-УПА проти радянських сил. Боротьбу військ НКВС УРСР і СРСР у боротьбі проти ОУН-УПА. Боротьбу ОУН-УПА проти польських організацій «Армії Людової», «Армії</p>

			<p>Крайової». Причини зміни форм боротьби ОУН-УПА. Діяльність Радянського підпілля і партизанського руху у 1941-1942 рр. Причини створення Центрального штабу партизанського руху і Українського штабу партизанського руху. Рейди на Правобережну Україну з'єднань С.Ковпака і О.Сабурова. Бойові операції партизан у 1943 році. Особливості відносин між радянськими та польськими партизанами і ОУН-УПА. Заключний етап партизанської боротьби.</p> <p>Характеризує: роль та місце Руху Опору у формуванні військового мистецтва України.</p>
	Служба українців у Збройних силах СРСР у 1945 – 1991 рр.	1	<p>Класифікує: технічне переозброєння Збройних сил СРСР; структуру Збройних сил СРСР і дислокацію їх, процес підготовки офіцерських кадрів; особливості розвитку військового мистецтва; участь військовослужбовців Збройних сил СРСР у збройних конфліктах іноземних держав у 1946-1989 рр.; діяльність військових спеціалістів і радників за кордоном.</p> <p>Характеризує: Збройні сили в період від 9 травня 1945 р. до 24 серпня 1991р. причини та наслідки структурних змін у Збройних силах СРСР.</p>
9.	Тема 9. Збройні сили незалежної України		

	Інші військові формування.	1	Класифікує: законодавство про національну гвардію України, Службу безпеки України, органи та війська Міністерства внутрішніх справ, Прикордонні війська України, війська цивільного захисту України, їх призначення і завдання. Характеризує: необхідність створення різних військових формувань у незалежній Україні.
10.	Тема 10. Військова присяга і військова символіка України		
	Військова присяга і військова символіка України.	1	Класифікує: зміст Військової присяги; відповідальність за порушення Військової присяги; значення Бойового прапора; виховне значення Військової присяги, Бойового прапора та іншої символіки Збройних сил України. Характеризує: значимість військової атрибутики.
11.	Тема 11. Законодавство України про військову службу		
	Нормативно-правові акти з військового будівництва.	1	Класифікує: Нормативно-правову базу з військового будівництва, Воєнну доктрину України. Уміє і застосовує: Дотримується нормативно-правових актів.
	Військовий обов'язок і військова служба.	1	Класифікує: поняття військового обов'язку.; особливості підготовки громадян до військової служби і до вступу у військові навчальні заклади; проходження військової служби; відповідальність за порушення законодавства про військовий обов'язок і військову службу.
1.	Розділ: Основи військової етики та психології Тема 1. Психологія особистості військовослужбовця		

	Особистість військовослужбовця та її загальна характеристика.	1	Класифікує: особистість, головні ознаки особистості військовослужбовця, психологічну структуру особистості.
	Біопсихічна підструктура особистості.	1	Класифікує: біопсихічну структуру особистості, темперамент, основні якості всіх типів темпераменту.
	Інтраіндивідуальна підструктура особистості.	1	Класифікує: особливості протікання психологічних пізнавальних процесів у ході військової діяльності впливом на військову діяльність психічних пізнавальних процесів відчуття, сприйняття, роль мислення у військовій діяльності, яке місце займає увага у ході виконання завдань військової діяльності, сутність почуттів та емоцій, вплив психічних пізнавальних процесів відчуття, сприйняття, мислення, почуття на поведінку військовослужбовця.
	Портрет офіцера- професіонала як ідеалу виховання і самовиховання.	1	Класифікує: моральні, інтелектуальні, естетичні, практичні почуття особистості офіцера, роль пам'яті, уваги, здібностей, характеру в оволодінні військовою справою.
2.	Тема 2. Психічні стани військовослужбовців у ході військової діяльності		
	Психологія військової діяльності.	1	Класифікує: психологічну характеристику військової діяльності, характерні рисами військової служби.
	Сутність психічних станів військовослужбовців, їх класифікація.	1	Класифікує: прояви психічного стану військовослужбовця, його вплив на поведінку й діяльність, класифікацію психічних процесів (етапів) та їх особливості.

	Щастя і сенс життя учня.	1	Характеризує: у чому полягає щастя і сенс людського життя, від чого залежить вибір людиною свого життєвого шляху, правила, якими слід керуватися у своєму житті, якщо хочеш бути дійсно щасливим.
	Військовий обов'язок і його значення в житті учня.	1	Класифікує: характерні ознаки процесу одержавлення особистості, в чому полягають громадянські обов'язки особи, військовий обов'язок і його значення для суспільства, суть взаємозв'язку і взаємодії громадянського суспільства і держави, військового обов'язку.
3.	Тема 3. Соціально-психологічні явища у військовому колективі (групі)		
	Колективні взаємовідносини.	1	Класифікує: у чому полягає морально-психологічне явище, структуру взаємовідносин у колективі (міжособистісні, міжгрупові, між групою та особистістю). Характеризує: структуру взаємовідносин у військовому підрозділі при виконанні вимог статутів (статутні, нестатутні, позастатутні).
	Колективна думка.	1	Класифікує: у чому проявляється колективна думка, її взаємозв'язок зі свідомістю і конкретними справами. Специфічні особливості колективної думки військового підрозділу, порядність колективної думки (позитивна, орієнтовано позитивна, критична (невизначена); орієнтовано негативна, негативна). Характеризує: процеси формування позитивної думки у військовому підрозділі.
	Колективні традиції і норми.	1	Класифікує:

			<p>поняття: колективні традиції і норми (звичай, обряд, ритуал, символ, норма, свято).</p> <p>Характеризує: основні традиції Збройних сил України.</p>
	Психологічна сумісність і самопочуття особистості в колективі.	1	<p>Класифікує: відображення психологічної сумісності і самопочуття особистості в колективі, форми прихованої і відкритої психічної несумісності.</p> <p>Характеризує: форми роботи (поведінки) з формування психічної сумісності.</p>
	Формальні, неформальні і рангові групи в колективі (підрозділі).	1	<p>Класифікує: поняття: «структурована група», «неструктурована група», ознаки формальної, неформальної, рангової групи.</p> <p>Характеризує: вплив структурованих, неструктурованих груп на формування колективу та взаємовідносин у ньому.</p>
	Соціально-психічні стани.	1	<p>Класифікує: соціально-психічну атмосферу, соціально-психічні стани, у яких може перебувати колектив.</p> <p>Характеризує: стани, у яких може перебувати військовий колектив (соціально-психічної стабільності, соціально-психічного напруження, соціального психозу).</p>
4.	<p align="center">Тема 4. Методи вдосконалення морально-психічної готовності до служби в армії</p>		
	Сутність, зміст та алгоритм виховання, самовиховання.	1	<p>Класифікує: визначення виховання й самовиховання, методи, прийоми і засоби виховання, самовиховання.</p> <p>Уміє користуватися: методами, прийомами і засобами самовиховання в роботі над собою.</p>

	Закономірності й принципи виховання, самовиховання в умовах військової служби.	1	Класифікує: закономірності й принципи виховання, самовиховання та вимоги до них Характеризує: приклади героїзму, мужності, самовідданості, ініціативи, проявлених при виконанні військового обов'язку Уміє і застосовує: особистий потенціал у роботі над собою, проявляє вимогливість до себе.
	Портрет офіцера-професіонала як ідеалу виховання і самовиховання.	1	Класифікує: морально-психологічні якості офіцера Збройних сил України, шляхи і засоби виховання і самовиховання цих якостей в умовах навчання в закладі, військовому навчальному закладі. Характеризує: вимоги, які пред'являються до військових фахівців, моральну відповідальність за виконання обов'язку захисника Вітчизни.
	Культура поведінки, військовий етикет і мораль військовослужбовця.	2	Класифікує: поняття: «культура поведінки», «етикет», «мораль»; основні елементи культури поведінки, манери поведінки і правила пристойності, норми моралі, що регулюють культуру міжособистісних стосунків військовослужбовців. Характеризує: зразки норм і правил етикету, культури поведінки в закладі. Уміє і застосовує: дотримується правил та принципів етикету в різних сферах.
	Військова діяльність з точки зору добра і зла.	1	Класифікує: зміст та сутність категорій етики «добро» і «зло». Характеризує:

			<p>шляхи виховання і самовиховання почуття добра і непримиренності до всіх проявів зла.</p> <p>Уміє і застосовує: аналізує військову діяльність з точки зору добра і зла.</p>
	Культура і мистецтво спілкування військовослужбовця.	1	<p>Класифікує: роль спілкування в житті людини, форми і засоби спілкування, особливості спілкування у військовому колективі та його вплив на авторитет військовослужбовця.</p> <p>Уміє і застосовує: дотримується норм спілкування з урахуванням вимог військових Статутів, загальнолюдських норм моралі.</p>
	Самореалізація учня через військово-професійну діяльність.	1	<p>Класифікує: що значить реалізувати себе, умови і шляхи самореалізації через військово-професійну діяльність.</p> <p>Уміє і застосовує: формує в собі життєві компетенції, необхідні для реалізації у військово-професійній діяльності.</p>
	Військова честь і гідність	1	<p>Класифікує: складові частини честі і гідності, показники честі і гідності, Кодекс честі офіцера Збройних сил України.</p> <p>Уміє і застосовує: підкується про особисту честь і гідність.</p>
5.	Тематичне, оцінювання семестрове навчальних досягнень.	2	

Напрямок підготовки «Допризовна підготовка»

Допризовна підготовка включає в себе розділи:

1. Військова підготовка:

- Статути Збройних сил України;
- вогнева підготовка;
- тактична підготовка;
- військова топографія;
- військово-інженерна підготовка та зв'язок.

2. Прикладна фізична підготовка.

Вивчення напряму підготовки «Допризовна підготовка» здійснюється протягом усього періоду навчання в закладі на планових уроках, позакласних заходах у формі теоретичних, практичних та комплексних занять.

З метою вдосконалення практичних навичок та дій у закладі плануються тренування в ранковий та вечірній час, спортивні змагання.

Проведення занять з розділів військової підготовки слід проводити в такій послідовності:

- визначити тему, мету, навчальні завдання уроку;
- опрацювати положення основних документів, навчальної літератури, цільові рекомендації, додаткові матеріали, методичні посібники;
- розробити план-конспект проведення заняття;
- підготувати місце для проведення заняття;
- під час самостійної підготовки проконтролювати готовність учнів до заняття.

На занятті рекомендується виділити такі етапи:

- **вступна частина:** прийняття доповіді від заступника командира класу, перевірка наявності учнів, їх зовнішнього вигляду, оголошення теми, мети заняття, навчальних завдань, актуалізація опорних знань; після цього перевірити рівень засвоєння матеріалу, який вивчався на попередніх уроках;

- **основна частина:** учитель оголошує питання, які будуть розглядатися; на заняттях необхідно роз'яснювати, що повсякденне життя і діяльність Збройних сил організовуються відповідно до вимог нормативних документів і є законом військового життя, точне їх виконання – обов'язок кожного військовослужбовця.

На заняттях потрібно наводити приклади зразкового виконання службових обов'язків солдатами (матросами), офіцерами Збройних сил України, виконання ними вимог Військової присяги та Статутів.

Для розвитку в учнів кмітливості, самостійності, прищеплення їм навичок свідомого виконання вимог нормативних документів на заняттях необхідно створювати ситуації, у яких учні самостійно приймають рішення і виконують практичні дії, передбачені навчальними програмами.

Кожне заняття закінчується коротким підведенням підсумків, відповідями на поставлені питання та постановкою завдань на самостійну підготовку.

Загальний тематичний план курсу

«Військова підготовка»

№ з/п	Розділ: Військова підготовка	Орієнтовна загальна кількість годин	I курс	НПЗ	2 курс
1.	Статути Збройних сил України	58	44	4	14
2.	Вогнева підготовка	27	20	12	7
3.	Тактична підготовка	36	36	12	-
4.	Військова топографія	9	-	6	9
5.	Військово-інженерна підготовка та зв'язок	10	5	4	5
УСЬОГО:		140	105	38	35

Розділ «Військова підготовка»

I. Статути Збройних сил України

Метою вивчення розділу «Статути Збройних сил України» є засвоєння положень військових Статутів Збройних сил України, значення їх у житті та діяльності військ, формування почуття відповідальності за дотриманням їх вимог військовослужбовцями України в повсякденному житті, вивчення положень стройового Статуту та відпрацювання навиків виконання стройових прийомів і дій: швидкості реакції, координації і краси рухів; формування почуття особистої відповідальності за свої дії, вміння узгоджувати свої дії з діями колективу; виховання акуратності, військової виправки, витривалості.

За результатами навчання учень (учениця):

Класифікує:

- основні положення Статутів Збройних сил України, обов'язки солдата, командира відділення, посадових осіб добового наряду роти.

- основні положення стройового Статуту Збройних сил України, обов'язки військовослужбовців перед шиккуванням і в строю, зміст команд стройового Статуту та порядок їх виконання, вимоги щодо віддання військового вітання, форми організації та методи проведення занять зі стройової підготовки;

характеризує:

- питання організації виховної роботи командира відділення з підлеглими, зміцнення військової дисципліни, підтримання внутрішнього порядку, основи законодавства України про кримінальну відповідальність за військові та державні злочини.

уміє і застосовує:

- вимоги Статутів у повсякденному житті.
- обов'язки солдата та командира відділення перед шиккуванням і в строю, суворо дотримується правил носіння військової форми одягу;
- стройові прийоми на місці і в русі;
- правильно діє в строю в складі відділення, взводу і керує ними;
- організовує та методично правильно проводить заняття зі стройової підготовки з відділенням.

Теоретичні заняття проводяться у взводах (класах) з роз'ясненням вимог Статутів і комплексним застосуванням технічних засобів навчання (плакатів, навчальних кінофільмів, комп'ютерів тощо). Практичні заняття проводяться на базі військових частин, містечок, у місцях несення служби добовими нарядами.

Усі теоретичні питання, які виносяться на розгляд, повинні бути підкріплені конкретними прикладами їх практичного застосування у повсякденному житті військ.

Заняття проводяться в складі класів.

При підготовці до уроку вчитель повинен:

- визначити тему, мету, навчальні завдання уроку;
- опрацювати положення Статуту Збройних сил України, цільові рекомендації по підготовці, додаткові матеріали методичних посібників;
- підготувати план-конспект проведення занять;
- провести інструктивно-методичне заняття з учнями;

- підготувати місце для проведення занять;
- на самостійній підготовці проконтролювати готовність учнів до уроку.

Заняття зі стройової підготовки рекомендується проводити в такій послідовності: вишикувати клас, перевірити наявність учнів, звернути увагу на їх зовнішній вигляд, оголосити тему, мету заняття, навчальні завдання, після цього перевірити знання вимог стройового Статуту, повторити деякі стройові прийоми, що вивчались на попередніх уроках.

У основній частині вчитель перераховує стройові прийоми, які будуть вивчатися, пояснює їх призначення, називає команду, за якої вони виконуються, і доводить порядок їх виконання, після чого показує прийом у такій послідовності:

- показ прийому в цілому;
- показ елементів прийому з коротким поясненням порядку їх виконання.

Показувати прийом слід стоячи лицем до строю, потім вздовж строю, а в деяких випадках – від строю (стройова стійка, відхід від начальника та інші).

Для показу деяких прийомів і дій, наприклад, виконання військового вітання, підхід до начальника, відхід від нього та інші, керівник використовує своїх помічників.

Після цього вчитель проводить тренування, у ході якого всі учні виконують прийоми за командою.

До контролю за виконанням тренувальних вправ керівник може залучати командирів відділень.

З метою здійснення контролю за якістю виконання прийому вчитель зосереджує увагу почергово на кожному учневі, вказуючи при цьому на помилки, які допускаються. Удосконалення навиків у виконанні прийому слід проводити попарно: у кожній парі учні по черзі подають команди один одному.

Кожне заняття закінчується коротким підведенням підсумків, відповідями на запитання учнів та постановкою завдань на самостійну підготовку. Протягом уроку керівник повинен оцінити дії кожного учня.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1	2	3	4	5	6
1.	Військовослужбовці та взаємовідносини між ними.	2	2	-	-
2.	Розміщення військовослужбовців.	2	2	-	-
3.	Розподіл часу і повсякденний порядок.	1	1	-	-
4.	Добовий наряд.	3	2	-	1
5.	Підйом за бойовою тривою та збір.	1	-	-	1

6.	Військова дисципліна. Обов'язки та відповідальність військовослужбовців за її дотримання.	2	2	-	-
7.	Заохочення та стягнення, що застосовуються до військовослужбовців.	1	1	-	-
8.	Заяви, пропозиції та скарги.	1	-	-	1
9.	Закони України про кримінальну відповідальність за військові та державні злочини.	1	-	-	1
10.	Основи організації та несення вартової служби.	4	3	1	1
11.	Зміст та методи виховної роботи командира відділення з виховання підлеглих, зміцнення військової дисципліни, підтримання внутрішнього порядку в підрозділі.	2	-	-	2
12.	Особливості внутрішньої служби під час розташування на полігонах та в таборах.	1	1	1	-
13.	Порядок збереження та обліку військової зброї та боєприпасів у підрозділі.	1	1	-	-
14.	Контроль навчальних досягнень учнів.	6	4	-	2
	Разом:	28	19	2	9
1.	Загальні положення стройового Статуту Збройних сил України.	1	1	-	-
2.	Стройові прийоми та рух без зброї.	10	7	-	3
3.	Стройові прийоми та рух зі зброєю.	4	4	-	-
4.	Виконання військового вітання, вихід із строю, повернення у стрій та підхід до начальника.	3	3	-	-
5.	Шикування відділення, взводу в пішому порядку	7	7	1	-

6.	Контроль навчальних досягнень учнів.	5	3	1	2
	Разом:	30	25	2	5
	УСЬОГО:	58	44	4	14

Зміст навчання
«Статути Збройних сил України»

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Орієнтовна кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1.	Тема 1. Військовослужбовці та взаємовідносини між ними		
	Загальні обов'язки військовослужбовців. Військові звання. Начальники та підлеглі, старші та молодші за званням та службовим становищем.	1	Класифікує: загальні обов'язки військовослужбовців. Військові звання. Правила поведінки військовослужбовців. Характеризує: загальні обов'язки командирів (начальників), права та відповідальність військовослужбовців. Уміє і застосовує: дії під час віддання та виконання наказу.
	Порядок віддання і виконання наказу. Відрекомендування командирам.	1	
2.	Тема 2. Розміщення військовослужбовців		
	Загальні положення про розміщення військовослужбовців.	1	Класифікує: загальні положення про розміщення військовослужбовців, про утримання приміщень. Характеризує: правила пожежної безпеки, правила природокористування та охорони довкілля. Уміє і застосовує: підтримує внутрішній порядок у приміщеннях.
	Утримання приміщень.	1	
3.	Тема 3. Розподіл часу і повсякденний порядок		

	Загальні положення про розподіл часу та його використання.	1	Класифікує: розпорядок дня, загальні положення про розподіл часу та його використання. Характеризує: порядок звільнення з розташування військової частини, відвідування військовослужбовців. Уміє і застосовує: підтримує повсякденний порядок, виконує обов'язки прибиральника приміщень та території.
4.	Тема 4. Добовий наряд		
	Загальні положення.	1	Класифікує: обов'язки днювального, чергового роти. Характеризує: склад добового наряду частини, озброєння добового наряду, черговий підрозділ, його призначення. Уміє і застосовує: практично виконує обов'язки днювального, чергового роти.
	Порядок призначення нарядів та звітність щодо них.	1	
	Внутрішній наряд роти. Порядок підготовки добового наряду. Документація чергового роти.	1	
5.	Тема 5. Підйом за бойовою тривоною та збір		
	Призначення тривоги. Призначення збору. Порядок підйому за бойовою тривоною.	1	Класифікує: призначення тривоги, збору. Характеризує: дії командира відділення за сигналами «Бойова тривога», «Збір». Уміє і застосовує: діє за сигналами «Бойова тривога», «Збір».
6.	Тема 6. Військова дисципліна. Обов'язки та відповідальність військовослужбовців за її дотримання		
	Військова дисципліна, її суть і значення. Дисциплінарний статут Збройних Сил України – основний державний правовий акт, який регламентує військову дисципліну.	1	Класифікує: поняття військової дисципліни, її суть і значення. Характеризує: обов'язки командирів зі зміцнення військової дисципліни серед підлеглих. Уміє і застосовує:

	Чим досягається військова дисципліна. Обов'язки військовослужбовців щодо її дотримання.	1	виконує обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни.
7.	Тема 7. Заохочення та стягнення, що застосовуються до військовослужбовців		
	Види заохочень та дисциплінарних стягнень. Права командирів щодо їх застосування.	1	Класифікує: види заохочень та дисциплінарних стягнень. Заохочення та дисциплінарні стягнення, які застосовують до рядових. Характеризує: права командирів щодо їх застосування. Уміє і застосовує: оголошувати заохочення та накладати дисциплінарні стягнення.
8.	Тема 8. Заяви, пропозиції та скарги		
	Поняття «заява», «пропозиція» та «скарга». Термін розгляду заяв, скарг та пропозицій.	1	Класифікує: поняття «заява», «пропозиція» та «скарга». Характеризує: книгу обліку заяв, скарг та пропозицій, правила її ведення Уміє і застосовує: подавати заяву та скаргу.
9.	Тема 9. Закони України про кримінальну відповідальність за військові та державні злочини		
	Загальні положення Законів України про кримінальну відповідальність за військові та державні злочини. Поняття «військовий та державний злочин».	1	Класифікує: поняття військового та державного злочину. Характеризує: основи законодавства України про кримінальну відповідальність за військові та державні злочини. Уміє і застосовує: виконує вимоги Статутів у повсякденному житті.
10.	Тема 10. Основи організації та несення вартової служби		

	Поняття варті. Види варт, склад та озброєння варті, об'єкти, які охороняють варті.	1	Класифікує: поняття «варта», види варт, склад та озброєння варті, об'єкти, які охороняють варті. Характеризує: обов'язки розвідного, помічника начальника варті, обов'язки чатового. Уміє користуватися: виконує обов'язки чатового.
	Розвід варт. Зміна варт. Пароль. Допуск до вартового приміщення.	1	
	Права та обов'язки чатового.	1	
	Озброєння чатового Порядок застосування зброї чатовим.	1	
11.	Тема 11. Зміст та методи виховної роботи командира відділення з виховання підлеглих, зміцнення військової дисципліни, підтримання внутрішнього порядку в підрозділі		
	Методи вивчення особового складу. Форми та методи індивідуальної роботи з підлеглими. Методика проведення індивідуальних бесід.	1	Класифікує: методи вивчення особового складу, форми та методи індивідуальної роботи з підлеглими. Характеризує: роботу командира відділення щодо виявлення причин та попередження правопорушень підлеглих, підтримання внутрішнього порядку в підрозділах, виконання розпорядку дня. Уміє і застосовує: проводить індивідуальні бесіди, впливає на підлеглого, що вчинив правопорушення, формує громадську думку про порушників військової дисципліни.
	Виховне значення заохочень за проявлену розумну ініціативу на службі. Облік умов і порядок притягнення підлеглих до дисциплінарної відповідальності. Методи впливу на підлеглого, що вчинив правопорушення.	1	
12.	Тема 12. Особливості внутрішньої служби під час розташування на полігонах та в таборах		
	Загальні положення. Внутрішній порядок в таборі. Розміщення підрозділів. Добовий наряд в таборах, його призначення, склад.	1	Класифікує: загальні положення внутрішньої служби під час розташування на полігонах та в таборах. Характеризує: порядок виклику чергових на лінію Уміє користуватися: виконує обов'язки добового наряду в таборі.
13.	Тема 13. Порядок збереження та обліку військової зброї та боєприпасів в підрозділі		

	Загальні положення. Порядок обладнання кімнати для зберігання зброї.	1	<p>Класифікує: вимоги до обладнання кімнати для зберігання зброї.</p> <p>Характеризує: порядок збереження особистої зброї офіцерів, прапорщиків штабу та служб, порядком збереження пістолетів військовослужбовцями підрозділів. та служб, порядок збереження пістолетів військовослужбовцями підрозділів.</p> <p>Уміє і застосовує: виконує обов'язки днювального роти щодо збереження зброї під час її видачі.</p>
--	---	---	---

Зміст навчання «Стройовий статут Збройних сил України»

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Орієнтовна кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1.	Тема 1. Загальні положення стройового Статуту Збройних сил України		
	Загальні положення стройового Статуту Збройних сил України.	1	<p>Класифікує: визначення термінів: «стрій», «шеренга», «фланг», «фронт», «тильний бік строю», «двошеренговий стрій», «ряд», «одношеренговий стрій», «колона», «розгорнутий стрій», «похідний стрій», «напрямний», «замикаючий», «лінійний».</p> <p>Характеризує: порядок управління строєм.</p> <p>Уміє і застосовує: розрізняє види строю, займає своє місце в строю.</p>
	Обов'язки військовослужбовців перед шикуванням і в строю.	1	<p>Класифікує: обов'язки командира та військовослужбовця перед шикуванням і в строю.</p> <p>Уміє і застосовує: виконує команди командира перед шикуванням і в строю («Увага», «Шикуйсь», «Струнко», «Вільно», «Відставити», «Заправитись»).</p>
2.	Тема 2. Стройові прийоми та рух без зброї		
	Стройове положення.	1	<p>Класифікує: зміст команд: «Струнко», «Вільно», «Заправитись», «Головний убір», «Зняти», «Одягти», «Розійдись», «До мене», «Головний убір одягти».</p> <p>Характеризує: елементи управління строєм.</p> <p>Уміє і застосовує: шикується в одно/двошеренговий стрій, розгорнутий та похідний стрій; виконує команди: «Набрати визначений інтервал», «Набрати</p>

			дистанцію», «Струнко», «Вільно», «Заправитись», «Головний убір зняти», «Одягти», «Розійдись», «Шикуйся», «Кроком руш», «Стій».
	Повороти на місці.	1	Класифікує: зміст понять: «стройова стійка», «праворуч», «ліворуч», «півоберта-ліворуч», «кругом». Характеризує: методику проведення занять зі стройової підготовки Уміє і застосовує: виконує повороти на місці, правильно приймати положення стройової стійки..
	Рух стройовим кроком.	2	Класифікує: швидкість руху кроком, довжина кроку, швидкість руху бігом, довжина кроку, зміст команд стройового і похідного кроку, де вони застосовуються, довший крок, короткий крок, швидший крок, повільніший крок, півкроку, повний крок. Характеризує: методику проведення занять зі стройової підготовки. Уміє і застосовує: здійснює виконання команд «Кроком – руш», «Стройовим кроком – руш», «Бігом – руш».
	Повороти під час руху.	2	Класифікує: команди, за якими здійснюються повороти. Характеризує: порядок виконання команди. Уміє і застосовує: виконує повороти під час руху.
3.	Тема 3. Стройові прийоми та рух зі зброєю		
	Виконання прийомів зі зброєю на місці.	2	Класифікує: зміст команд: «Автомат на груди», «На ремінь», «Ремінь – послабити» (підтягнути). Характеризує: методику проведення занять.

			Уміє і застосовує: виконує команди: «Автомат на груди», «На ремінь», «Ремінь – послабити» (підтягнути).
	Повороти та рух зі зброєю.	2	Класифікує: зміст команд для руху зі зброєю «Кроком – руш», «Бігом – руш». Характеризує: виконання команд та прийомів з карабіном. Уміє і застосовує: виконує команди для руху зі зброєю «Кроком – руш», «Бігом – руш».
4.	Тема 4. Виконання військового вітання, вихід із строю, повернення у стрій та підхід до начальника		
	Виконання військового привітання.	1	Класифікує: зміст та порядок виконання військового привітання, команди, які подаються для військового привітання, ритуал військового привітання. Характеризує: зміст понять «начальник», «підлеглий». Уміє і застосовує: виконує ритуал військового привітання відповідно до вимог стройового Статуту.
	Вихід із строю, повернення у стрій.	2	Класифікує: зміст команд, які подаються для виходу зі строю (повернення) в стрій), та порядок дій за ними. Характеризує: особливості подання команди для військовослужбовців, які знаходяться в строю. Уміє і застосовує: виконує команди для виходу зі строю, повернення в стрій.
5.	Тема 5. Шикування відділення, взводу в пішому порядку		
	Розгорнутий стрій.	2	Класифікує: зміст команд, які подаються для шикування в одношеренговий (двошеренговий) стрій та зміст команд, визначених стройовим

			<p>статутом для дій при шикуванні, русі розгорнутим строєм.</p> <p>Характеризує: дії командира відділення при керуванні військовослужбовцями, які знаходяться в розгорнутому строю.</p> <p>Уміє і застосовує: практично виконує команди для шикування та дій у розгорнутому строю.</p>
	Похідний стрій.	2	<p>Класифікує: зміст команд, які подаються для шикування та руху в похідний стрій.</p> <p>Характеризує: похідний стрій взводу, роти.</p> <p>Уміє і застосовує: діє за командами: «Відділення в колону по одному (по два) – ставай», «Відділення право (ліво) – руч», «Відділення в колону по два кроком – руш», «Відділення правим (лівим) плечем вперед – руш», «Відділення за мною – руш, (бігом-руш)», «Відділення кругом – руш».</p>
	Виконання військового привітання у строю на місці та під час руху.	2	<p>Класифікує: вимоги стройового Статуту щодо виконання військового привітання у строю на місці та під час руху. (ст. 114, 115, 116,117).</p> <p>Характеризує: дії начальника, якого вітають військовослужбовці у строю, на місці та під час руху.</p> <p>Уміє і застосовує: виконує військове привітання у строю на місці та під час руху.</p>
	Розгорнутий, похідний стрій взводу.	1	<p>Класифікує: вимоги ст. 118, 119, 120, 121, 122. 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132 стройового Статуту Збройних сил України.</p> <p>Характеризує: роботу командира відділення щодо керування відділеннями під час занять зі стройової підготовки.</p> <p>Уміє і застосовує:</p>

			практично виконує команди для шикування та дій у розгорнутому, похідному строю взводу.
6.	Контроль навчальних досягнень учнів.	5	Учень повинен мати оцінки з кожної теми занять.

II. Вогнева підготовка

Вогнева підготовка є однією із складових військової підготовки, основним завданням якої є навчання учнів умілому застосуванню стрілецької зброї, максимальному використанню її бойових можливостей, виховання почуття бережливості та відповідальності при користуванні зброєю.

За результатами вивчення розділу «Вогнева підготовка» учень (учениця)::

Класифікує:

- бойові можливості і загальну будову стрілецької зброї, боєприпасів, гранат, основи і правила стрільби, заходи безпеки при користуванні зброєю.

Характеризує:

- умови виконання навчальних вправ та нормативів з вогневої підготовки.

Уміє і застосовує:

- готує зброю до стрільби і утримувати її в постійній бойовій готовності;
- веде ефективний вогонь в будь-якій обстановці;
- вражає ціль, як правило, з першого пострілу, вибирає вогневу позицію і ціль,
- виконує прийоми і правила стрільби, нормативи згідно з вимогами програми;

- дотримується заходів безпеки при користуванні зброєю.

Заняття з вогневої підготовки проводяться вчителями в класах вогневої підготовки, спеціальних вогневих містечках.

Заняття на навчально-польовому зборі проводяться, як правило, на полігоні, стрільбищі.

На практичних заняттях зазвичай відпрацьовуються і удосконалюються навички дій зі зброєю, правила стрільби, метання ручних гранат.

Систематичне поєднання теоретичних занять з практичними навичками забезпечить високі результати.

В заключній частині командир класу підводить підсумок і відповідає на запитання, ставить завдання на самостійну підготовку.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Вогнева підготовка як один із видів бойової підготовки, її зміст і значення. Заходи безпеки.	1	1	-	-
2.	Матеріальна частина зброї АК-74, РКК.	4	4	-	-
3.	Догляд за зброєю.	2	2	1	-
4.	Бойова техніка та озброєння механізованого взводу.	2	-	2	2

5.	Прийоми та правила стрільби з автомата та кулемета.	4	4	2	-
6.	Правила стрільби по нерухомих цілях.	1	1	1	-
7.	Стрілецько-тренувальні прилади.	2	1	-	1
8.	Практична стрільба по нерухомих цілях.	4	2	4	2
9.	Матеріальна частина СГД.	1	1	-	-
10.	Матеріальна частина пістолета Макарова.	2	-	-	2
11.	Матеріальна частина ручних гранат, прийоми та правила їх метання.	2	2	1	-
12.	Призначення та бойові властивості ручного протитанкового гранатомета.	1	1	1	-
13.	Внутрішня та зовнішня балістика.	1	1	-	-
14.	УСЬОГО:	27	20	12	7

Зміст навчання

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Орієнтовна кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	2	3	4
1.	Тема 1. Вогнева підготовка як один із видів бойової підготовки, її зміст і значення. Заходи безпеки		
	Вогнева підготовка як один із видів бойової підготовки, її зміст і значення. Заходи безпеки.	1	Класифікує: призначення вогневої підготовки, її значення в системі бойової підготовки; основні вимоги дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю. Характеризує: основні вимоги заходів безпеки при проведенні практичних і теоретичних занять зі зброєю. Уміє і застосовує: дотримується правил безпечного поводження із стрілецькою зброєю.
2.	Тема 2. Матеріальна частина зброї АК-74, РКК		

	Автомат АК-74. Призначення, будова частин та механізмів автомата.	1	Класифікує: призначення автомата, загальну будову, будову частин та механізмів. Характеризує: порядок неповного розбирання та збирання автомата. Уміє і застосовує: пояснює загальну будову АК-74, устрій та роботу його частин та механізмів.
	Тактико-технічні характеристики, принцип роботи автомата.	1	Класифікує: ТТХ – АК-74, принцип роботи частин та механізмів. Характеризує: нормативи неповного розбирання та збирання автомата. Уміє і застосовує: пояснює принцип роботи частин та механізмів автомата.
	Порядок неповного розбирання та збирання АК-74.	1	Класифікує: правильний порядок розбирання та збирання автомата. Характеризує: техніку неповного розбирання та збирання автомата на швидкість. Уміє і застосовує: досконало і практично розбирає і збирає автомат згідно з вимогами нормативів.
	РКК. Призначення, будова частин і механізмів, тактико-технічні характеристики, принцип роботи РКК.	1	Класифікує: призначення кулемета, загальну будову, будову частин та механізмів, тактико-технічні характеристики, принцип роботи РКК. Характеризує: нормативи збирання та розбирання РКК. Уміє і застосовує: проводить неповне розбирання та збирання кулемета.
3.	Тема 3 Догляд за зброєю		
	Огляд АК-74 та РКК. Підготовка до стрільби. Порядок чистки та	1	Класифікує: порядок огляду і підготовки зброї до стрільби: правильність чищення та

	змащування автомата та кулемета після стрільби. Устрій та призначення приладдя.		змащування автомата та кулемета, призначення приладдя і його використання. Характеризує: методику проведення занять з підготовки зброї до стрільби та доглядом за зброєю в польових умовах. Уміє і застосовує: оглядає і готує зброю до стрільби, правильно чистить та змащує, вміло використовує приладдя.
	Затримки при стрільбі та способи їх усунення.	1	Класифікує: причини затримки при стрільбі, правила їх усунення. Характеризує: причини затримки стрільби і способами їх усунення. Уміє і застосовує: правильно та швидко усуває затримки при стрільбі.
	Тема 4. Бойова техніка та озброєння механізованих підрозділів		
	Бойова техніка та озброєння механізованого взводу.	2	Класифікує: організаційно-штатну структуру механізованих підрозділів та бойову техніку, яка є на озброєнні. Характеризує: роботу командирів механізованого відділення з підтримання техніки та озброєння в постійній бойовій готовності. Уміє і застосовує: розрізняє види бойової техніки та стрілецької зброї.
	Тема 5. Прийоми та правила стрільби з автомата та кулемета		
	Прийняття положення для стрільби лежачи, з коліна, стоячи.	2	Класифікує: порядок виконання прийомів для стрільби з положення лежачи, з коліна, стоячи. Характеризує: методику проведення занять командиром відділення. Уміє і застосовує: досконало виконує дані прийоми.

Зарядження зброї, виконання пострілу, припинення стрільби.	2	Класифікує: порядок зарядження зброї, виконання пострілу та припинення стрільби. Характеризує: методику проведення занять командиром відділення. Уміє і застосовує: практично заряджає зброю, прицілюється, робити спуск та припиняє стрільбу..
Тема 6. Правила стрільби по нерухомих цілях		
Класифікація цілей та їх коротка характеристика. Вибір прицілу та точки прицілювання. Вибір часу для відкриття вогню.	1	Класифікує: умови виконання початкової вправи № 1 навчальних стрільб. Характеризує: методику проведення занять командиром відділення. Уміє і застосовує: практично виконує початкову вправу № 1 навчальних стрільб, правильно прицілюється і своєчасно відкриває вогонь.
Тема 7. Стрілецько-тренувальні прилади		
Заняття 1-2 Виконання підготовчих вправ на навчально-тренувальних засобах.	2	Класифікує: призначення КЯ-73 та ПС-51. Характеризує: методику проведення занять командиром відділення. Уміє і застосовує: на практиці стрілецько-тренувальні прилади.
Тема 8. Практична стрільба по нерухомих цілях		
Практичне виконання початкової вправи № 1 навчальних стрільб із АК-74 та РКК.	4	Класифікує: заходи безпеки під час виконання вправи № 1 навчальних стрільб, умови виконання цієї вправи. Характеризує: роботу командира відділення з підготовки своїх підлеглих до виконання бойових стрільб. Уміє і застосовує:

			готує зброю до стрільби, веде влучний вогонь, орієнтується на мішенному полі, правильно вибирає позицію.
	Тема 9. Матеріальна частина СГД		
	Призначення, загальна будова СГД, ТТХ, принцип роботи частин та механізмів.	1	Класифікує: загальну будову, призначення та ТТХ СГД, принцип роботи частин та механізмів. Характеризує: повне розбирання та збирання гвинтівки. Уміє і застосовує: уміло використовує теоретичні знання на практиці, показує практично роботу частин та механізмів гвинтівки.
	Тема 10. Матеріальна частина пістолета Макарова		
	Призначення, ТТХ. Загальна будова, принцип роботи частин та механізмів пістолета Макарова.	2	Класифікує: тактико-технічну характеристику ПМ і загальну будову, принцип роботи частин та механізмів. Характеризує: методику проведення занять командиром відділення. Уміє і застосовує: досконало проводить неповне розбирання і збирання пістолета.
	Тема 11. Матеріальна частина ручних гранат, прийоми та правила їх метання		
	Призначення, устрій та тактико-технічні характеристики ручних гранат, Ф-1, РГД-5.	1	Класифікує: ТТХ та устрій ручних гранат, гранати наступальні та оборонні Характеризує: заходи безпеки під час вивчення та практичного застосовування гранат. Уміє і застосовує: розрізняє, правильно застосовує гранати наступальні та оборонні.
	Призначення, ТТХ. Устрій та принцип дії ручної протитанкової гранати, РКТ-3.	1	Класифікує: ТТХ, принцип дії та устрій ручної протитанкової гранати. Характеризує:

			<p>методику проведення практичних занять з правил метання гранат у ролі командира відділення.</p> <p>Уміє і застосовує: практично застосовує ручну протитанкову гранату.</p>
	Тема 12. Призначення та бойові властивості ручного протитанкового гранатомета		
	Призначення та ТТХ РПГ. Порядок розбирання та збирання гранатомета.	1	<p>Класифікує: тактико-технічну характеристику РПГ, його призначення, основні частини та механізми, порядок неповного розбирання та збирання.</p> <p>Характеризує: прийоми та правила стрільби з РПГ.</p> <p>Уміє і застосовує: користується РПГ, проводить повне розбирання та збирання гранатомета.</p>
	Тема 13. Внутрішня та зовнішня балістика		
	Постріл і його періоди. Початкова швидкість кулі. Траєкторія та її елементи. Форма траєкторії та її практичне значення.	1	<p>Класифікує: постріл і його періоди, початкову швидкість кулі, траєкторію та її елементи.</p> <p>Характеризує: дію порохових газів на дуло та віддачею зброї, вплив умов стрільби на політ кулі; пояснює, як виникає постріл, його періоди, форму траєкторії та її практичне значення.</p>

Додаток № 1 до розділу «Вогнева підготовка»

**Нормативи з вогневої підготовки
та критерії їх оцінювання**

№ з/п	Найменування нормативу	Умови (порядок) виконання нормативу	Критерії оцінювання												Помилки, які знижують оцінку на один бал
			Високий			Достатній			Середній			Початковий			
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	Вихідне положення для стрільби з різних положень (лежачи, з коліна, стоячи)	Учень зі зброєю у вихідному положенні за 10 м від вогневої позиції. Автомат у положенні «На ремінь». Керівник вказує вогневу позицію(місце для стрільби), положення для стрільби і подає команду «До бою». Учень приймає вихідне положення для стрільби (переводить зброю з похідного в бойове, заряджає зброю) і доповідає «До бою готовий».	7с	8с	9с	10с	11с	12с	13с	14с	15с	16с	17с	18с	- учень не точно виконує стройовий прийом зі зброєю; - учень приймає вихідне положення з порушенням встановлених вимог; - учень не використовує підручних засобів для укриття;

																- учень доповідає про готовність до стрільби, не виконавши дій, передбачених умовами виконання прийому.
2.	Розряджання зброї	Учень виконав команду «До бою» (зброя заряджена). Керівник подає команду «Розряджай». Учень розряджає зброю (переводить зброю з бойового в похідне положення), від'єднує магазин і виймає патрони, збирає патрони, кладе магазин у підсумок і стає у вихідне положення за 10м від вогневої позиції.	16с	17с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	24с	25с	26с	27с	- учень не виконує дій, передбачених умовами вправи для розрядження; - учень не переконався, чи відсутній патрон в патроннику; - учень не поставив автомат на запобіжник.	
3.	Неповне розбирання АК-74	Автомат знаходиться на підстилці. Учень знаходиться біля зброї. За командою керівника «До неповного розбирання														- учень не переконався в відсутності патрона в патроннику;

		автомата приступити» учень починає діяти.	13с	14с	15с	16с	17с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	24с	- учень порушив порядок розбирання автомата; - учень не вийняв затвор із затворної рами.
4.	Збирання автомата після неповного розбирання.	Автомат розібраний, частини та механізми охайно розкладені. Учень знаходиться біля зброї. За командою керівника «До збирання автомата приступити» учень починає діяти.	23с	24с	25с	26с	27с	28с	29с	30с	31с	32с	33с	34с	- учень порушив порядок збирання автомата; - учень не зробив контрольний спуск.
5.	Спорядження магазина патронами.	Учень знаходиться біля підстилки, на якій розкладені магазин і навчальні патрони. Учень повинен спорядити магазин і приєднати до автомата.	30с	31с	32с	35с	36с	37с	40с	41с	42с	45с	46с	47с	- учень неправильно тримає магазин; - учень не проконтролював, чи достатньо споряджений магазин.

III. Тактична підготовка

Тактична підготовка є основою польового навчання, їй підпорядковане вивчення всіх інших розділів військової підготовки. Вона об'єднує в єдиний комплекс знання, уміння і навички, здобуті учнями на заняттях з вогневої, інженерної, стрійової, фізичної підготовки та інших предметів.

За результатами вивчення тактичної підготовки учні повинні:

Класифікує:

- основи загальновоїськового бою,
- обов'язки особового складу відділення в бою,
- основи організації бою відділення,
- види вогню і маневру,
- організацію механізованого відділення.

Характеризує:

- основні бойові характеристики танків, БМП, які знаходяться на озброєнні, та їх призначення;

- основи бойових дій взводу.

Усі заняття з тактичної підготовки

Уміє і застосовує:

- прийоми та способи дій солдата на полі бою,
- засоби пересування на полі бою,
- обирає вогневу позицію та обладнує її,
- веде спостереження в заданому секторі,
- визначає розташування цілей відносно визначених орієнтирів,
- доповідає про результати спостереження,
- вогневі засоби відділення в бою,
- передає команди та сигнали управління по радіо.

Необхідно починати з шикування, перевірки зовнішнього вигляду, тренування виконання стрійових прийомів. Під час вивчення тем розділу важливо застосовувати теоретичні і практичні форми та методи проведення занять. Перевагу слід надавати тактико-стрійовим заняттям з використанням зброї та іншого знаряддя. Відпрацьовуючи практичні дії, учитель повинен створювати тактичну обстановку, необхідну для осмисленого засвоювання прийомів та дій.

Проводячи заняття в польових умовах, керівнику під час пересування до навчальних місць слід проводити тренування.

Питання, які виносяться на заняття, необхідно компонувати в логічній послідовності. Закінчуючи виклад попереднього питання і оголошуючи наступне, необхідно подбати, щоб виникла щоразу проблемна ситуація, яка розв'язується під час вивчення наступного питання.

До проведення занять у ролі помічників учитель може залучати командирів відділень, з якими напередодні обов'язково проводить інструктивно-методичне заняття.

Тактична підготовка є одним з головних розділів «Військової підготовки». Вона найповніше забезпечує комплексне вивчення учнями курсів та розділів предмету «Захист Вітчизни».

Метою тактичної підготовки є формування в учнів знань, навиків та вмінь з військової справи, медико-санітарної, прикладної фізичної підготовки, формування таких якостей, як витривалість, дисциплінованість, вміння швидко орієнтуватися в обстановці, оцінювати її і приймати правильні рішення, координувати свої дії з діями підрозділу.

Тактична підготовка є одним із найважливіших розділів програми. Навчання учнів дій солдата в бою проводиться на тактико-стройових заняттях. Під час проведення занять у навчальних класах обов'язковим є використання плакатів, макетів і схем.

На тактико-стройових заняттях відпрацьовуються прийоми і способи дій частинами, а потім у цілому. Недостатньо вивчені прийоми і способи дій повторюються до тих пір, поки учні не навчаться виконувати їх правильно.

На всіх заняттях учитель повинен створювати тактичну обстановку, необхідну для осмисленого засвоєння прийомів та дій.

Всі тактико-стройові заняття рекомендується проводити з навчальною зброєю, протигазами та іншим знаряддям.

Під час проведення польових навчальних занять на базі військової частини учні повинні ознайомитися з бойовими можливостями озброєння та бойової техніки.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Збройні сили України.	2	2	-	-
2.	Основи загальновійськового бою.	4	4	2	-
3.	Основи оборони.	6	6	2	-
4.	Основи наступу.	6	6	2	-
5.	Бойове використання відділення в різних видах бою.	8	8	4	-
6.	Види бойового забезпечення та його задачі.	10	10	2	-
7.	УСЬОГО:	36	36	12	-

Зміст навчання

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Орієнтовна кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1.	Тема 1. Збройні сили України		
	Збройні сили України.	1	Класифікує: загальну структуру, види Збройних сил України та їх призначення, основні

			положення Закону України «Про Збройні сили України».
	Збройні сили України та Євроатлантична інтеграція: сьогодення, перспективи членства.	1	Класифікує: структуру і завдання блоку НАТО, держави-члени блоку НАТО.
			Виявляє ставлення, оцінює: аргументовано відстоює інтереси держави щодо членства в НАТО.
2.	Тема 2. Основи загальновійськового бою		
	Характеристика загальновійськового бою.	2	Класифікує: основні закономірності сучасних військ та військових конфліктів; визначення бою, характеристику бою, основні види бою та їх характеристика, бойовий порядок взводу, правила застосування вогневих засобів, види маневру, порядок та зміст організації взаємодії, види бойового забезпечення. Уміє і застосовує: схематично показує на дошці крейдою і наносить на карту варіант бойового порядку відділення в обороні, наступі, похідний порядок, охоплення, обхід, зосередження вогню, послідовне зосередження вогню.
	Управління підрозділами.	1	Класифікує: суть управління підрозділами, зміст та порядок роботи командира при прийнятті рішення про виконання бойового завдання, управління вогнем. Уміє і застосовує:

			аналізує завдання при прийнятті рішення про бойові дії, оцінює обстановку, віддає наказ на бойові дії, організовує взаємодію.
	Обов'язки особового складу відділення.	1	Класифікує: обов'язки сержанта і солдата у загальновійськовому бою. Характеризує: обов'язки командира відділення, гранатометника, навідника кулемета, снайпера, санітара, стрільця під час бою.
3.	Тема 3. Основи оборони		
	Загальні положення.	2	Класифікує: мету оборони, вимоги до оборони та їх дотримання. Характеризує: роботу командира відділення з організації оборони. Уміє і застосовує: виконує обов'язки солдата в обороні.
	Відділення в обороні.	4	Класифікує: бойовий порядок відділення в обороні, вимоги підготовки оборони в різних умовах. Характеризує: бойовий порядок взводу в обороні. Уміє і застосовує: віддає бойовий наказ відділенню на оборону, складає картку вогню відділення, організовує взаємодію.
4.	Тема 4. Основи наступу		
	Загальні положення.	2	Класифікує: мету наступу, що вказується відділенню при наступі, бойовий порядок в наступі,

			дії особового складу під час атаки в пішому порядку на бойових машинах, зміст атаки. Уміє і застосовує: будує бойовий порядок відділення в наступі.
	Відділення в наступі.	4	Класифікує: порядок зайняття вихідної позиції перед початком наступу, зміст бойового наказу, положення для наступу з різних положень. Уміє і застосовує: віддає наказ відділенню про наступ.
5.	Тема 5. Бойове використання відділення в різних видах бою		
	Відділення на марші.	3	Класифікує: дії відділення (солдата) під час маршу, зміст наказу для дій під час маршу. Уміє і застосовує: віддає наказ на марш, організовує взаємодію.
	Відділення в похідній та сторожовій охороні.	3	Класифікує: дії відділення (солдата) в похідній та сторожовій охороні, зміст наказу для дій в похідній та сторожовій охороні. Уміє і застосовує: віддає наказ для дій відділення в похідній та сторожовій охороні.
	Заняття 3. Гранатометне та протитанкове відділення в основних видах бою.	2	Класифікує: зміст дій, варіанти застосування протитанкового відділення в основних видах бою. Характеризує: місце гранатометного та протитанкового відділення в бойовому порядку взводу. Уміє і застосовує: віддає наказ на виконання бойового завдання

			гранатометному та протитанковому відділенню в обороні, наступі.
6.	Тема 6. Види бойового забезпечення та його завдання		
	Розвідка.	1	<p>Класифікує: мету розвідки в різних видах бою, види розвідки та основні вимоги до неї, застосування відділення в організації та веденні розвідки, дії солдата у розвідці.</p> <p>Уміє і застосовує: віддає наказ про ведення розвідки, уміє діяти у розвідці.</p>
	Охорона.	1	<p>Класифікує: мету охорони, зміст дій в охороні.</p> <p>Уміє і застосовує: виконує обов'язки під час отримання бойового завдання на дії в охороні.</p>
	Захист від зброї масового ураження.	1	<p>Класифікує: мету захисту від зброї масового ураження та зміст заходів.</p> <p>Характеризує: основний зміст протиепідемічних, санітарно-гігієнічних і спеціальних профілактичних медичних заходів.</p> <p>Уміє і застосовує: використовує захисні особливості місцевості, діє в умовах отримання сигналів оповіщення про радіоактивне, хімічне, біологічне зараження.</p>
	Захисні споруди. Види захисних споруд (сховища, протирадіаційні укриття). Вимоги, які ставляться до них. Захист військової	1	<p>Класифікує: призначення та види захисних споруд, основні вимоги до захисту захисних споруд та військової техніки</p>

	техніки від проникнення радіоактивного пилу.		від проникнення радіоактивного пилу. Характеризує: вимоги заходів безпеки під час спорудження сховищ та укриття, захисту військової техніки від радіоактивного пилу. Уміє і застосовує: споруджує сховища та протирадіаційні укриття, захищає техніку від проникнення радіоактивного пилу.
	Дії військовослужбовців у зонах радіоактивного зараження і в осередках хімічного та бактеріологічного (біологічного) ураження.	1	Класифікує: дії учнів у зонах радіоактивного зараження і в осередках хімічного та бактеріологічного ураження. Характеризує: з характеристику хімічної та бактеріологічної (біологічної) зброї, зони зараження, будову протигазу та ЗЗК. Уміє і застосовує: практично вдягає протигаз (норматив № 1), та загальновійськовий комплект (ЗЗК) (норматив № 4), уникає найбільш небезпечних ділянок зараження.
	Характеристика осередків ураження, що виникають внаслідок застосування сучасних засобів масового ураження.	1	Класифікує: осередки ураження, ознаки отруєння, СДОР, інфекційні захворювання, що виникають внаслідок застосування засобів масового ураження. Характеризує: осередки ураження, що виникають внаслідок застосування сучасних засобів масового ураження. Застосовує: виявляє осередки ураження, дає вичерпну характеристику

			осередкам ураження, безпечно діє в зоні ураження.
	Військовий прилад хімічної розвідки (ВПХР). Вимірювання стану навколишнього середовища. Призначення, будова, ТТХ приладу.	1	<p>Класифікує: будову та призначення, технічну характеристику військового приладу хімічної розвідки (ВПХР).</p> <p>Характеризує: радіоактивне випромінюваннями і методи їх вимірювання.</p> <p>Уміє і застосовує: визначає отруйні речовини у повітрі в небезпечних і мало безпечних концентраціях, визначає отруйні речовини при низьких температурах з допомогою ВПХР.</p>
	Комплект індивідуальних дозиметрів ДП-22В, ДП-24. Призначення, будова, ТТХ. Груповий та індивідуальний методи контролю. Підготовка ДКП-50А до визначення опромінювання.	1	<p>Класифікує: Призначення, будову, технічну характеристику індивідуальних дозиметрів ДП-22В, ДП-24, приладу ДП-5В, методи контролю індивідуального та групового приладу ДКП-50А.</p> <p>Характеризує: принципи дії дозиметричних приладів під діапазонами випромінювання.</p> <p>Уміє користуватися, (застосовує): приладами ДП-5В, ДП-5Б, дозиметрами ДКП-50А, ДП-22В, ІД-1, ДП-24 для визначення опромінювання.</p>
	Тактичне маскування.	1	<p>Класифікує: мету тактичного маскування, табельні засоби, місцеві матеріали, які використовуються для маскування і завдяки яким досягається якість маскування, зміст дій щодо ведення противника в атаку.</p>

			Застосовує: здійснює маскування дій в бою.
	Інженерне забезпечення.	1	Класифікує: мету інженерного забезпечення, його завдання, сили та засоби для його здійснення в різних видах бою. Застосовує: проводить фортифікаційне обладнання опорного пункту відділення.

Використовуючи навчальну зброю та інше обладнання, керівник дотримується вимог правил використання та заходів безпеки, визначених відповідними нормативними документами.

Додаток № 1 до розділу «Тактична підготовка»

**НОРМАТИВИ З ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ**

№ з/п	Найменування нормативу	Умови (порядок) виконання нормативу	Критерії оцінювання												Помилки, які знижують оцінку на один бал
			Високий			Достатній			Середній			Початковий			
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	Приховане висування до об'єкту противника: переповзанням	Учень (відділення) знаходиться в положенні для стрільби лежачи. За командою (сигналом) ліцеїст (відділення) переповзає по-пластунськи ділянку 20 м.	25с	27с	30с	31с	33с	35с	36с	38с	40с	41с	43с	45с	- порушення порядку переповзання
	перебіжками і переповзанням	За командою (сигналом) учень (відділення) долає 50 м: 15 м - перебіжками, 20м – переповзає по-пластунськи, 15 м перебіжками.	40с	42с	45с	46с	48с	50с	51с	53с	55с	56с	58с	60с	- порушення встановлених відстаней для переповзання, перебіжок більш як на 2 м.
2.	Пересування на полі бою:	Учень (відділення) долає ділянку місцевості, глибиною 300 м, короткими													- порушення порядку переповзання

	перебіжками	перебіжками або 50 м переповзання по-пластунськи. Час рахується від команди на висунення до досягнення визначеного рубежу і зайняття положення для стрільби лежачи (при виконанні нормативу № 1 таким же чином)	2хв 20с	2хв 35с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 40с	2хв 45с	2хв 50с	2хв 55с	3хв 0с	3хв 05с	3хв 10с	3хв 20с	- порушується порядок зайняття положення для стрільби лежачи - не дотримуються вимоги маскування під час перебіжок
	переповзанням		1хв 50с	1хв 55с	2хв 0с	2хв 0с	2хв 20с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 45с	3хв 0с	3хв 05с	3хв 10с	3хв 20с	
3.	Доставка боєзапасів під вогнем противника: переповзанням перебіжками	Учень (відділення) знаходиться в положенні для стрільби стоячи. За командою учень (відділення) бере ящик для набоїв (20-25 кг) і переповзає на боку ділянку 20 м. За командою учень (відділення) бере патронний ящик і долає ділянку 40м двома перебіжками по 20 м.	35с 30с	37с 32с	40с 35с	41с 36с	43с 38с	45с 40с	46с 41с	48с 43с	50с 45с	51с 46с	53с 48с	55с 50с	- порушується порядок переповзання - не дотримуються вимоги маскування та пересування

		Час відраховується від команди «Вперед» до досягнення визначеного рубежу.													
4.	Розгортання: із похідної колони у передбойовий порядок під час дій в пішому порядку	Взвод рухається в похідній колоні. За командою розгортається у передбойовий порядок і продовжує рух. Час відраховується з моменту подачі команди до прийняття передбойового порядку. Оцінюється кожний учень.	18с	19с	20с	21с	22с	24с	25с	26с	27с	28с	29с	30с	
	із передбойового порядку в бойовий порядок під час дій в пішому порядку	Аналогічно	14с	15с	16с	17с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	24с	25с	
	- із бойового порядку в передбойовий під час дій у пішому порядку.	Аналогічно	14с	15с	16с	17с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	24с	25с	

5.	Атака передового краю оборони противника при діях в пішому порядку	Відділення наступає в ланцюг або знаходиться у вихідному положенні для наступу (в окопі) в 450-500 м від переднього краю оборони противника. За командою (сигналом) переходить у наступ. При підході до мінно-вибухових загороджень згортається в колону, долає загородження по проході, розгортається в лінію і продовжує атаку. З відстані 25-30 м закидає противника гранатами і вривається на передній край. Відлік часу - від команди (сигналу) «В атаку» до виходу на передній край оборони противника.	3хв 25с	3хв 30с	3хв 35с	3хв 50с	3хв 55с	4хв 05с	4хв 35с	4хв 40с	4хв 45с	4хв 50с	4хв 55с	5хв 05с	- не здійснено метання гранати - метання гранати здійснено поза межами визначеного противника
----	--	--	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	--

6.	Подолання зараженої ділянки місцевості з веденням вогню в русі.	Відділення в засобах захисту (протигаз, панчохи, рукавиці) у розгорнутому бойовому порядку знаходиться перед зараженою ділянкою місцевості глибиною 200м. Отримавши команду (сигнал), переходить в атаку. Ділянка долається бігом з переходом на прискорений крок при веденні вогню. Вогонь імітується 3 рази по мішенях, установлених в 100-150 м за межами зараженої ділянки. Час відраховується від команди на перехід в атаку до виходу із зараженої ділянки.	1хв 15с	1хв 16с	1хв 17с	1хв 20с	1хв 21с	1хв 22с	1хв 35с	1хв 40с	1хв 45с	1хв 50с	1хв 55с	2хв	- за падіння, запилення, забризкування один одного - несправність або вихід із ладу засобів захисту
7.	Виявлення цілей вдень	Завдання на спостереження поставлене. З'являється 10 цілей на відстані 300-1500м від спостерігача. Виявляються цілі, визначаються місця їх	9 ціл	8 ціл	7 ціл	6 ціл	5 ціл	4 ціл	3 ціл	2 ціл	1 ціл	2 ціл	2 ціл	2 ціл	- помилка у визначенні відстані до цілі: - високий рівень 5%-достатній рівень 7%

		розміщення на місцевості, відстані до них і наносяться на схеми. Час відраховується від команди «Приступити до розвідки цілей». На норматив відводиться 12 хв.															- середній рівень 9% -початковий рівень більше 10%
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---

IV. Військова топографія

Метою військової топографії та туризму є розвиток спостережливості, точності, уваги, вміння аналізувати і робити висновки про можливий вплив особливостей місцевості на виконання бойових завдань; підготовка до походу, обладнання намету, організація відпочинку, приготування їжі.

За результатами навчання учні повинні:

Класифікує:

- прийоми орієнтування на місцевості без карти;

Уміє користуватися:

- визначає своє місце перебування,

- орієнтується на місцевості без карти,

- рухається за азимутами.

Характеризує:

- різновиди і тактичні особливостями місцевості.

Заняття проводяться на місцевості. Учитель розповідає про засоби і прийоми визначення сторін горизонту, демонструє ці прийоми, пояснює порядок роботи з компасом, визначення напрямків (азимутів) на предмет, порядок руху за азимутом і обхід перешкод. Під час проведення заняття вчитель повинен зацікавити учнів, мотивувати вивчення теми, переконати в тому, що знання, вміння та навички, набуті на заняттях, потрібні їм не лише як майбутнім воїнам, але й у повсякденному житті. Потім проводиться тренування самостійного виконання цих прийомів кожним учнем.

Заняття необхідно проводити з використанням туристичних засобів, відповідного обладнання, при цьому формувати навички та уміння з туризму.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Орієнтування на місцевості і рух за азимутом.	9	-	6	9
	УСЬОГО:	9	-	6	9

Зміст навчання

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Орієнтовна кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
	Суть та способи орієнтування на місцевості. Компас та прийоми роботи з ним. Визначення сторін	2	Класифікує: способи орієнтування на місцевості, будову компаса та прийоми роботи з ним, способи визначення сторін горизонту. Уміє і застосовує:

	горизонту, вибір орієнтирів.		визначає сторони горизонту за допомогою компаса та орієнтуватися відносно сторін горизонту.
	Магнітний азимут. Визначення напрямку за заданим азимутом, обхід перешкод. Особливості руху за азимутом.	2	Класифікує: поняття «магнітний азимут», способи визначення напрямку за заданим азимутом та особливості руху. Уміє і застосовує: визначає напрямки за заданим азимутом.
	Рух за азимутом по маршруту.	2	Класифікує: особливості руху за азимутом по маршруту. Уміє і застосовує: рухається за азимутом по маршруту, використовуючи теоретичні знання.
	Підготовка до походу. (Практичне заняття).	1	Класифікує: основні вимоги підготовки до походу. Уміє і застосовує: організовує всі заходи з підготовки до походу.
	Складання речей, продуктів харчування.	1	Класифікує: основні санітарно-гігієнічні вимоги до продуктів харчування, послідовність складання речей. Уміє і застосовує: складає речі та продукти харчування.
	Спорядження табору, особисте спорядження.	1	Класифікує: основні вимоги щодо обладнання табору. Уміє і застосовує: споряджає табір та готує особисте спорядження.

V. Військово-інженерна підготовка та зв'язок

Метою військово-інженерної підготовки та зв'язку є вивчення призначення інженерного майна, прийомів та засобів маскуванню, видів окопів та їх елементів, призначення і види інженерних та вибухових загороджень, а також основи інженерного забезпечення загальновійськового бою, вивчення основних положень та практична робота з засобами зв'язку, а також знання правил ведення переговорів і порядок передачі сигналів, команд.

За результатами навчання учні повинні:

Класифікує:

- мету, засоби та прийоми маскуванню,
- елементи і розміри окопу на відділення,
- послідовність інженерного обладнання та маскуванню позицій,
- загальні характеристики радіостанцій ротної мережі та засоби телефонного зв'язку,
- правила радіопереговорів та порядок подачі сигналів та команд.

Характеризує:

- табельні засоби маскуванню;
- інженерні вибухові та невибухові, протитанкові та протипіхотні загородженнями;
- радіостанції батальйонної мережі.

Уміє і застосовує:

- проводить самоокопування в бою, устатковувати окоп для стрільби з коліна, стоячи, проводити його маскуванню;
- експлуатує радіостанції ротної мережі.

Заняття рекомендується проводити в комплексі з тактичною, вогневою підготовкою та цивільним захистом.

Теоретичні заняття слід проводити в класі з обов'язковим використанням плакатів, схем, макетів.

Практичні заняття варто проводити в полі під час польових навчальних занять з відпрацюванням нормативів.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Маскування	1	1	1	-
2.	Види окопів, призначення та порядок їх устаткування.	3	3	1	-
3.	Інженерні загородження	1	1	-	-
4.	Мінно-вибухові загородження	1	-	-	1
	Разом	6	5	2	1
1	Основні положення зі зв'язку.	-	-	1	-
2	Радіостанції ротної мережі.	2	-	-	2

3	Правила переговорів і порядок передачі сигналів і команд.	-	-	-	-
4	Практична робота з засобами зв'язку.	2	-	1	2
5	Радіостанція батальйонної мережі.	-	-	-	-
6	Контроль навчальних досягнень учнів.	-	-	-	-
	Разом	4	-	2	4
	УСЬОГО	10	5	4	5

Зміст навчання

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Орієнтовна кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1.	Тема 1. Маскування		
	Мета маскування. Табельні та підручні засоби маскування, їх використання для маскування особового складу, техніки та інженерних споруд.	1	Класифікує: мету, засоби та прийоми маскування. Характеризує: табельні засоби маскування. Уміє і застосовує: Використовує табельні та підручні засоби маскування для маскування особового складу, техніки та інженерних споруд.
2.	Тема 2. Види окопів, призначення та порядок їх устаткування		
	Призначення окопів та порядок їх облаштування. Прийоми виконання робіт щодо устаткування окопу для стрільби лежачи та послідовність його дообладнання в окоп для стрільби з коліна та стоячи.	3	Класифікує: види окопів, елементи і розміри окопу для стрільби лежачи, з коліна та стоячи. Характеризує: інженерне обладнання позиції на відділення. Уміє і застосовує: облаштовує окоп для стрільби з коліна, стоячи, проводити його маскування.
3.	Тема 3. Інженерні загородження		
	Призначення і види інженерних загороджень. Розташування	1	Класифікує: призначення і види інженерних загороджень.

	загороджень на місцевості, природні перешкоди, ускладнення природних перешкод. Зимові та літні протипіхотні та протитанкові загородження, протитранспортні загородження.		Характеризує: зимові та літні протипіхотні та протитанкові загородження, протитранспортні загородження. Уміє і застосовує: ускладнює природні перешкоди на місцевості
4.	Тема 4. Мінно-вибухові загородження		
	Мінні поля. Способи подолання мінних полів.	1	Класифікує: види мін та основні принципи їх будови, види та способи мінування полів. Характеризує: способи подолання мінних полів, з мінами та мінними полями іноземних армій. Уміє і застосовує: долає мінні поля.

Додаток № 1 до розділу «Військово-інженерна підготовка та зв'язок»
НОРМАТИВИ З ВІЙСЬКОВО-ІНЖЕНЕРНОЇ ПІДГОТОВКИ
ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

№ з/п	Найменування нормативу	Умови (порядок) виконання нормативу	Критерії оцінювання												Помилки, які знижують оцінку на один бал
			високий			достатній			середній			початковий			
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Обладнання одиночного окопу	Окоп для стрільби з автомата лежачи. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами.	24 хв.	25 хв.	26 хв.	28 хв.	30 хв.	32 хв.	33 хв.	35 хв.	37 хв.	38 хв.	40 хв.	42 хв.	1. Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2.Не витримані розміри окопу. 3.Недотримані вимоги маскування.
2	Обладнання одиночного окопу	Окоп для стрільби з автомата з коліна. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами	57 хв.	1 год.	1 год. 5 хв.	1 год. 7 хв.	1 год. 08 хв.	1 год. 10 хв.	1 год. 12 хв.	1 год. 15 хв.	1 год. 17 хв.	1 год. 20 хв.	1 год. 23 хв.	1 год. 25 хв.	1.Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2.Не витримані розміри окопу. 3.Не дотримані вимоги маскування.

3	Обладнання одиначного окопу	Окоп для стрільби з автомата стоячи. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами:	1 год. 12 хв.	1 год. 15 хв.	1 год. 20 хв.	1 год. 22 хв.	1 год. 25 хв.	1 год. 27 хв.	1 год. 30 хв.	1 год. 35 хв.	1 год. 40 хв.	1 год. 42 хв.	1 год. 45 хв.	1 год. 50 хв.	1.Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2.Не витримані розміри окопу. 3.Не дотримані вимоги маскування.
4	Обладнання одиначного окопу	Окоп для стрільби з ручного кулемета лежачи. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами: (2 чол.)	37 хв.	40 хв.	42 хв.	43 хв.	45 хв.	48 хв.	50 хв.	55 хв.	57 хв.	58 хв.	1 год.	1 год. 5 хв.	1.Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2.Не витримані розміри окопу. 3.Не дотримані вимоги маскування.
5	Обладнання одиначного окопу	Окоп для стрільби з ручного кулемета з коліна. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування	37 хв.	40 хв.	42 хв.	43 хв.	45 хв.	48 хв.	50 хв.	55 хв.	57 хв.	58 хв.	1 год.	1 год. 5 хв.	1.Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2.Не витримані розміри окопу.

		підручними засобами: (2 чол.)													3.Не дотримані вимоги маскування.
6	Обладнання одиночного окопу	Окоп для стрільби з ручного кулемета стоячи. Вибір місця розташування окопу. Відривання окопу піхотною лопатою, маскування підручними засобами: (2 чол.)	1 год.	1 год. 05 хв.	1 год. 7 хв.	1 год. 10 хв.	1 год. 12 хв.	1 год. 15 хв.	1 год. 17 хв.	1 год. 20 хв.	1 год. 22 хв.	1 год. 25 хв.	1 год. 27 хв.	1 год. 30 хв.	1.Неправильно вибрано місце розташування окопу. 2.Не витримані розміри окопу. 3.Не дотримані вимоги маскування.

Додаток № 2 до розділу «Військово-інженерна підготовка та зв'язок»
НОРМАТИВИ ІЗ ЗВ'ЯЗКУ
ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

[illegible]

		встановлені на рухомих об'єктах, розгорнути антену для роботи під час руху, підключити мікротелефонну гарнітуру (шоломофони), включити живлення радіостанції, налаштувати радіостанцію на задану частоту та встановити зв'язок з кореспондентом.													
		Р - 148	1 хв. 40 сек.	1 хв. 50 сек.	2 хв.	2 хв. 10 сек.	2 хв. 20 сек.	2 хв. 30 сек.	2 хв. 40 сек.	2 хв. 50 сек.	3 хв.	3 хв. 10 сек.	3 хв. 20 сек.	3 хв. 30 сек.	1.Порушена послідовність підготовки радіостанції до роботи. 2.Не підключена антена. 3.Неправильно вибраний діапазон.
		Р - 105	2 хв.	3 хв.	3 хв.	3 хв.	3 хв.	4 хв.	4 хв.	4 хв.	4 хв.	5 хв.	5 хв.	5 хв.	1.Порушена послідовність

			50 сек.		20 сек.	40 сек.	50 сек.	10 сек.	30 сек.	40 сек.	50 сек.	10 сек.	30 сек.	50 сек.	підготовки радіостанції до роботи. 2.Не підключена антена. 3.Неправильно вибраний діапазон.
		P - 159	2 хв 25 сек	2 хв 30 сек	2 хв 35 сек	2 хв 40 сек	2 хв 45 сек	2 хв 50 сек	2 хв 55 сек	3 хв	3 хв 05 сек	3 хв 10 сек	3 хв. 15 сек	3 хв 20 сек	1.Порушена послідовність підготовки радіостанції до роботи. 2.Не підключена антена. 3.Неправильно вибраний діапазон.
		P - 123	3 хв 20 сек	3 хв 30 сек	3 хв 40 сек	3 хв 50 сек	4 хв	4 хв 10 сек	4 хв 20 сек	4 хв 30 сек	4 хв 40 сек	4 хв 50 сек	5 хв	5хв 10 сек	1.Порушена послідовність підготовки радіостанції до роботи.

															2.Не підключена антена. 3.Неправильно вибраний діапазон.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---

Примітка: Нормативи № 1 для переносних радіостанцій виконуються, коли радіостанції розміщені на місцевості за укриттям або в окопі.

Розділ II. Прикладна фізична підготовка

Прикладна фізична підготовка є одним з основних розділів предмета «Захист Вітчизни», складовою навчального процесу і позакласної роботи, важливою і невід'ємною частиною виховання учнів. Основними формами її проведення є навчальні заняття, ранкова фізична зарядка, спортивно-масова робота, фізичні тренування.

Мета прикладної фізичної підготовки: підготовка фізично здорових, вольових осіб, спроможних переносити труднощі військової служби.

Основними завданнями прикладної фізичної підготовки є:

- розвиток і постійне вдосконалення рухових якостей;
- оволодіння навиками рукопашного бою в пересуванні по пересіченій місцевості в пішому порядку і на лижах, подолання перешкод тощо;
- покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я і підвищення стійкості організму до дії несприятливих факторів військово-професійної діяльності.

За результатами вивчення предмета учень:

Класифікує:

- шляхи розвитку фізичних (сила, швидкість, витривалість, спритність, гнучкість) і спеціальних якостей (стійкість до заколихування, перевантаження, кисневого голодування) та військово-прикладних рухових навичок (пересування на лижах, подолання перешкод, рукопашного бою тощо);
- техніку бігу на короткі дистанції, техніку долаття дистанції з різних вихідних положень, техніку човникового бігу, стрибків в довжину і висоту, техніку пересування по пересіченій місцевості, техніку метання гранати;
- техніку виконання вправ на спортивних снарядах;
- техніку виконання елементів рукопашного бою;
- техніку долаття єдиної смуги перешкод;
- вимоги навчальних нормативів.

Характеризує:

- методику впровадження основних та допоміжних засобів фізичної підготовки на уроках прикладної фізичної підготовки.

Уміє і застосовує:

- виконує перший та другий комплекси вільних вправ на 16 рахунків, вправи на спортивних снарядах;
- долає спринтерську дистанцію, дистанцію в 3-5 км по пересіченій місцевості, виконувати човниковий біг, стрибки в довжину і висоту;
- долає єдину смугу перешкод;
- володіє прийомами рукопашного бою;
- виконує контрольні нормативи згідно з вимогами програми (додаток1)

Головними завданнями вивчення предмета є формування в учнів стійких практичних навичок, що сприятиме вихованню сміливості, рішучості, витримки, розвитку фізичних якостей, таких як сила, швидкість, витривалість, стійкість до перевантажень тощо.

Навчання практичних прийомів (дій) доцільно проводити у суворій послідовності :

- зразковий показ вправи з поясненням;
- відпрацювання вправи за окремими елементами та в цілому;
- тренування.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна к-сть годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1	Легка атлетика	26	13	-	13
2	Гімнастика	30	15	-	15
3	Рукопашний бій	14	7	-	7
4	Подолання перешкод	-	-	10	-
	УСЬОГО:	70	35	10	35

Зміст навчання

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Орієнтовна к-сть годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	Легка атлетика	26	
	Навчання техніки прискореного пересування, додання короткої дистанції з різних вихідних положень, із загального чи роздільного старту (упор лежачи, присівши, стоячи, зігнувшись) зі схилу, вгору. Навчання техніки човникового бігу, стрибків в довжину і висоту через перешкоди.	8	Класифікує: техніку бігу на короткі дистанції, техніку додання дистанції з різних вихідних положень, техніку човникового бігу, стрибків у довжину і висоту. Уміє і застосовує: виконує спринтерський біг з різних вихідних положень, стрибки у довжину й висоту через перешкоди.
	Навчання техніки бігу на довгі дистанції (3000 м, марш-кидок на 5000 м), техніки пересування по пересіченій місцевості, бігу з обтяженням.	8	Класифікує: техніку бігу на довгі дистанції, техніку кросового бігу. Уміє і застосовує: долає стаєрську дистанцію, марш-кидок тощо.
	Навчання техніки метання гранати на дальність і точність з різних вихідних положень (стоячи з місця з замахом ввєрх назад, стоячи з місця з замахом вниєз назад, в русі, з коліна, з положення лежачи, з траншеї).	10	Класифікує: техніку виконання метання гранати на дальність і точність з різних вихідних положень. Уміє і застосовує:

			виконує метання гранати на дальність (виконувати норматив згідно з додатком 1).
2	Гімнастика	30	Стройові елементи слід відпрацьовувати на кожному занятті
	Вивчення комплексів вільних вправ на 16 рахунків. Стройова підготовка. Навчання техніці виконання положень «наскоком», «зіскоком»	4	Класифікує: перший та другий комплекси вільних вправ на 16 рахунків, техніку виконання положень «наскоком», «зіскоком». Уміє і застосовує: виконує перший та другий комплекси вільних вправ на 16 рахунків, положення «наскоком», «зіскоком».
	Вивчення комплексу вправ на високій перекладині: - 1 курс – підйом переворотом (вис, підйом переворотом, мах дугою, зіскок махом назад з поворотом на 90 градусів); - 2 курс – оберт назад (вис, розмахування, підйом розгином, оберт назад, мах дугою, зіскок махом назад);	5 4	Класифікує: Техніку виконання комплексу вправ на високій перекладині. Уміє і застосовує: виконує комплекс вправ на високій перекладині.
	Вивчення комплексу вправ на брусах: - 1 курс – підйом розгином (розмахування в упорі на руках і підйом розгином в сід (ноги нарізно), перехват рук вперед, силою стійка на плечах, перекид вперед в сід (ноги нарізно), перемах ніг всередину, мах назад, махом вперед сід на одну жердину, зіскок ноги нарізно); - 2 курс – підйом махом вперед (розмахування в упорі на передпліччях, підйом махом вперед, мах назад, стійка на плечах, перекид вперед в сід (ноги нарізно), перемах ніг всередину, мах назад, махом вперед зіскок праворуч (ліворуч) з поворотом на 180 градусів).	4 5	Класифікує: техніку виконання комплексу вправ на брусах. Уміє і застосовує: виконує комплекс вправ на брусах.
	Вивчення техніки опорного стрибка через гімнастичного коня в довжину:	4	Класифікує:

	<p>- 1 курс – опорний стрибок, зігнувши ноги, через коня (впоперек), висота 120-125 см, місток висотою 10-15 см на відстані 1 м до приладу;</p> <p>- 2 курс – опорний стрибок, ноги нарізно, через коня у довжину, висота коня 120 см.</p>	4	<p>техніку виконання опорного стрибка через гімнастичного коня в довжину.</p> <p>Уміє і застосовує: виконує опорний стрибок через гімнастичного коня в довжину.</p>
3	Рукопашний бій	14	
	<p>Навчання та тренування підготовчих прийомів рукопашного бою, у тому числі самострахування, підготовка до бою.</p> <p>Задня підніжка, зв'язування противника.</p> <p>Захист від ударів рукою, ногою, звільнення від захватів противника.</p> <p>Захист від удару ножем: зверху, збоку, знизу, прямо</p>	<p>3</p> <p>3</p> <p>3</p> <p>5</p>	<p>Класифікує: техніку виконання прийомів рукопашного бою: задня підніжка, зв'язування противника. Захист від ударів рукою, ногою, звільнення від захватів противника. Захист від удару ножем: зверху, збоку, знизу, прямо.</p> <p>Уміє і застосовує: виконує прийоми рукопашного бою.</p>
4	Подолання перешкод	14	
	<p>Ознайомлення з єдиною смугою перешкод.</p> <p>Навчання та тренування прийомів подолання смуги перешкод.</p>	14	<p>Класифікує: техніку виконання прийомів подолання єдиної смуги перешкод.</p> <p>Уміє і застосовує: виконує прийоми подолання єдиної смуги перешкод.</p>

Додаток № 1 до розділу «Прикладна фізична підготовка»

Таблиця нормативів з прикладної фізичної підготовки

№ з/П	Вид нормативу	Бали											
		12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
1	Біг 3000 м. (хв. сек.)	11.50	11.55	12.00	12.05	12.10	12.15	12.25	12.30	12.40	12.45	12.50	13.00
2	Біг 100 м. (сек.)	13.0	13.2	13.3	13.5	13.7	13.8	14.0	14.2	14.3	14.5	14.7	14.9
3	Підтягування (разів)	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6
4	Стрибок у довжину з місця (см.)	260	255	250	245	240	235	230	225	220	215	210	205
5	Метання гранати (м.)	56	52	48	46	42	38	36	32	30	28	26	24
6	Смуга перешкод (хв. сек.)	2.05	2.08	2.10	2.13	2.15	2.18	2.20	2.25	2.30	2.35	2.38	2.40
7	Човниковий біг 10×10 (сек.)	25	25.4	25.9	26.3	26.5	26.8	27.2	27.7	28.0	28.5	29.0	29.5
8	Згинання і розгинання рук в упорі на брусах (разів)	20	19	18	16	15	13	10	8	7	6	5	4

9	Підйом переворотом (разів)	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0.5
10	Кут в упорі на брусах (сек.)	20	15	10	8	5	2	1	-	-	-	-	-
11	Плавання 50 м. (сек.)	30	32	35	37	38	40	42	44	46	48	50	55
12	Біг 1000 м. хв. сек.	3.14	3.17	3.20	3.23	3..25	3.28	3.30	3.35	3.38	3.40	3.45	3.50
13	КСВ	65	63	61	59	57	55	53	51	49	47	45	43

Напрямок підготовки «Домедична допомога»

Надати учням знання, уміння та навички з основ медико-санітарної підготовки.

Учні повинні:

Класифікує:

- ознаки клінічної та біологічної смерті
- кровотечі, рани, переломи, опіки, отруєння;
- види інфекційних захворювань.

Уміє користуватися:

- тимчасово зупиняє кровотечу,
- користується шприц-тюбиком,
- транспортує потерпілих,
- надає першу медичну допомогу.

Заняття з предмета повинен проводити лікар, використовуючи необхідні матеріальні засоби.

Вивчення прийомів та способів надання першої медичної допомоги слід проводити практично.

Отримані знання та навички необхідно обов'язково вдосконалювати під час занять з тактичної підготовки.

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Нормативно-правові документи щодо захисту життя та здоров'я людини.	3	-	-	3
2.	Надання першої допомоги при кровотечах, пораненнях, переломах та вивихах. Правила транспортування потерпілих у такому стані.	10	-	1	10
3.	Надання першої допомоги при опіках, відмороженнях, утопленні, ураженні електричним струмом, отруєнні та попередження інфекційних захворювань.	8	-	1	8
4.	Смерть, ознаки клінічної та біологічної смерті, методи оживлення потерпілих.	6	-	2	6

5.	Перша допомога при пораненнях, правила накладання пов'язок.	8	-	2	8
6.	УСЬОГО:	35	-	6	35

Зміст навчання

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Орієнтовна кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1.	Тема 1. Нормативно-правові документи щодо захисту життя та здоров'я людини		
	Основні документи нормативно-правової бази щодо захисту життя та здоров'я людини в Україні.	3	Характеризує: основні нормативно-правові документи щодо захисту життя та здоров'я.
2.	Тема 2. Надання першої допомоги при кровотечах, пораненнях, переломах та вивихах. Правила транспортування потерпілих у такому стані		
	Поняття про рану. Класифікація ран. Види кровотеч, їх класифікація. Перша допомога при внутрішніх та зовнішніх кровотечах, проникаючих пораненнях грудей і живота. Техніка накладання пов'язок, кровоупинного джгута.	5	Характеризує: Рани, види кровотечі, переломи, правила транспортування потерпілих, правила надання першої допомоги при кровотечах, проникаючих пораненнях, переломах кісток. Уміє і застосовує: використовує шприц-тюбик, накладає пов'язку, кровоупинний джгут; може транспортувати потерпілих при різноманітних ушкодженнях та пораненнях; дотримується правил безпеки під час надання першої допомоги при кровотечах, пораненнях, переломах та вивихах.
	Поняття про переломи кісток і їх ознаки. Види переломів. Надання першої медичної допомоги при переломах.	5	

3.	Тема 3. Надання першої допомоги при опіках, відмороженнях, утопленні, ураженні електричним струмом, отруєнні та попередження інфекційних захворювань		
	Класифікація опіків. Перша допомога при больовому шоці та його профілактика.	4	Класифікує: види опіків та отруєнь, пояснює вплив низьких та високих температур на організм людини. Характеризує: основні заходи щодо попередження інфекційних захворювань, ознаки при отруєнні, тепловому та сонячному ударі, відмороженнях, переохолодженнях, при ураженні електричним струмом Уміє і застосовує: надає першу медичну допомогу при різноманітних ушкодженнях та захворюваннях.
	Перша допомога при тепловому та сонячному ударі. Дія низьких температур на організм людини. Перша допомога при відмороженнях, переохолодженнях, ураженні електричним струмом та утопленні.		
	Заняття 2 Поняття про отруту та отруєння. Ознаки та перша допомога при отруєнні. Перша допомога при укусах отруйних змій, комах та павуків. Попередження інфекційних захворювань.	4	
	Тема 4. Смерть, ознаки клінічної та біологічної смерті, методи оживлення потерпілих.		
	Загальні уявлення про смерть, характеристика клінічної та біологічної смерті. Основні правила та порядок проведення реанімації.	6	Класифікує: ознаки клінічної та біологічної смерті, характеризує наявні орієнтовні та ймовірні ознаки смерті. Уміє і застосовує: Проводить штучну вентиляцію легень, непрямий масаж серця; пояснює техніку проведення реанімаційних заходів та дотримується правил безпеки під час їх проведення.

1	2	3	4
---	---	---	---

	Тема 5. Перша допомога при пораненнях, правила накладання пов'язок.		
	Поняття про рану, класифікація ран. Запобігання інфекції ран. Види та класифікація пов'язок	4	Класифікує: порядок надання першої допомоги при пораненнях. Характеризує: види ран. Уміє і застосовує: знає види пов'язок, застосовує способи накладання пов'язок на різні частини тіла.
	Загальна техніка накладання пов'язок.	4	

Напрямок підготовки: «Цивільний захист»

Метою напряму підготовки є надати учням знання, вміння та навички щодо захисту населення від небезпечних наслідків аварій, катастроф і стихійних лих, сильнодіючих отруйних речовин та зброї масового ураження, порядку дій при отриманні оповіщення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час та вміння постійно аналізувати обстановку, знання міжнародного гуманітарного права про захист жертв війни та цивільних об'єктів, особливостей ведення воєнних дій з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права.

Учні повинні:

Класифікує:

- вимоги міжнародного гуманітарного права про захист жертв війни та цивільних об'єктів;
- основні вимоги міжнародного гуманітарного права під час ведення воєнних дій;
- основні вимоги щодо безпеки під час застосування противником зброї масового ураження, характеристики найпоширеніших небезпечно-хімічних речовин, бактеріологічних (біологічних) боєприпасів, ядерної та нейтронної зброї, звичайних засобів ураження;
- прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю;
- основні завдання поста радіаційного і хімічного спостереження, оповіщення і зв'язку;
- будову, призначення і правила користування засобами індивідуального та групового захисту від отруйних речовин, сильно діючих отрут, радіаційних речовин і бактеріологічних засобів ураження.

Уміє і застосовує:

- дотримується вимог міжнародного гуманітарного права при веденні воєнних дій, захисту жертв війни та цивільних об'єктів;
- виконує правила особистої і групової безпеки під частих стихійних лих, військових дій із застосуванням противником зброї масового ураження;
- діє в зонах радіаційного зараження, осередках бактеріологічного та хімічного ураження;
- практично користується (вдягає) протигазом та загальновійськовим комплектом;
- виявляє осередки ураження;
- дає їм вичерпну характеристику;
- уміє безпечно діяти в зоні ураження;
- споруджує сховища та протирадіаційні укриття;
- уміє захищати себе від радіаційного пилу.

Програма напряму підготовки передбачає проведення теоретичних і практичних занять. Теоретичні заняття проводяться методом розповіді і бесіди з використанням плакатів, схем, діафільмів та інших навчальних посібників.

Практичні заняття є основним методом навчання і проводяться з використанням табельного навчального майна, приладів, сховищ і протирадіаційних укриттів. Навчання практичним прийомам (діям) доцільно

проводити у такій послідовності: зразковий показ прийому з поясненням, відпрацювання прийому за елементами і в цілому, подальше тренування.

Бали за виконання нормативів виставляються в класний журнал.

Знання і навички користування протигазом, респіратором і ЗЗК удосконалюються на наступних заняттях з цивільного захисту.

Тематичний план
розділу «Захист населення територій під час надзвичайних ситуацій»

№ з\п	Назва теми	Загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Цивільний захист у надзвичайних ситуаціях.	3	-	-	3
2.	Захист населення у надзвичайних ситуаціях.	3	-	1	3
3.	Захисні споруди цивільного захисту	2	-	-	2
4.	Засоби індивідуального захисту.	3	-	2	3
5.	Санітарна обробка людей, знезараження.	3	-	1	3
6.	Прилади радіаційного, хімічного та дозиметричного контролю.	4	-	1	4
7.	Зброя масового ураження.	2	-	-	2
8.	Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт.	3	-	1	3
9.	Контроль навчальних досягнень учнів	2	-	-	2
	УСЬОГО:	25	-	6	25

Тематичний план
розділу «Міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни та цивільних об'єктів»

№ з/п	Назва теми	Орієнтовна загальна кількість годин	1 курс	НПЗ	2 курс
1.	Засоби та методи ведення збройних конфліктів та їх учасників	2	-	-	2
2.	Міжнародно-правова регламентація ведення військової боротьби	2	-	-	2
3.	Міжнародний захист жертв війни та цивільних об'єктів	2	-	-	2

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
4.	Відповідальність держав та фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права	2	-	-	2
5.	Міжнародний комітет Червоного Хреста як інструмент міжнародної діяльності	2	-	-	2
	УСЬОГО:	10	-	-	10

Особливості оцінювання

Знання теоретичного матеріалу, виконання вправ та нормативів проводиться і оцінюється за такими критеріями:

- теоретичні знання з викладеної теми;
- уміння підготувати прилади до практичної роботи;
- підготовка спецзасобів до практичного виконання вправ і нормативів;
- уміле орієнтування в класифікації надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру;
- знання порядку проведення часткової та повної санітарної обробки;
- знання заходів особистої безпеки під час виконання вправ та нормативів.

Зміст навчання

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	2	3	4
1.	Розділ: Захист населення, територій від надзвичайних ситуацій Тема 1.Основи цивільного захисту у надзвичайних ситуаціях		
	Роль і завдання цивільного захисту. Організаційна структура цивільного захисту навчального закладу.	1	Класифікує: роль і завдання цивільного захисту, організаційно-штатну структуру цивільного захисту навчального закладу. Характеризує: організаційно-штатну структуру цивільного захисту міста. Уміє і застосовує: виконує обов'язки згідно з планом цивільного захисту навчального закладу.
	Невоєнізовані формування цивільного захисту, їх призначення та оснащення.	1	Класифікує: призначення та оснащення невоєнізованих формувань цивільного захисту. Характеризує: організаційно-штатну структуру невоєнізованих формувань цивільного захисту. Уміє і застосовує: правильно використовує та застосовує оснащення невоєнізованих формувань.
	Надзвичайні ситуації техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру.	1	Класифікує: характеристику та причини виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру. Характеризує: види надзвичайних ситуацій. Уміє користуватися: захищає своє життя і здоров'я від наслідків надзвичайних ситуацій.

1	2	3	4
2.	Тема 2. Захист населення у надзвичайних ситуаціях		
	Дії населення щодо захисту від наслідків аварій, катастроф і стихійних лих.	1	Класифікує: Правила поведінки під час виникнення аварій, катастроф і стихійних лих. Характеризує: дії населення під час аварій техногенного і природного характеру. Уміє і застосовує: правильно діє під час пожежі, повені, землетрусу.
	Фільтрувальні протигази. Призначення, будова, порядок підбору шолом-маски. Перевірка протигаза, його зберігання.	1	Класифікує: принцип роботи, призначення, будову, порядок підбору шолом-маски, порядок перевірки протигаза. Характеризує: порядок зберігання фільтруючих протигазів. Уміє і застосовує: практично правильно одягає протигаз (норматив № 1).
	Заняття 3. Засоби захисту шкіри: захисний комбінезон, легкий захисний костюм Л – 1, загальновійськовий захисний комплект ЗЗК.	1	Класифікує: засоби захисту шкіри та способи їх підготовки для захисту. Характеризує: захисні костюми Уміє і застосовує: практично правильно одягає легкий захисний костюм та загальновійськовий захисний комплект ЗЗК (норматив № 4).
	Тема 3. Захисні споруди цивільної оборони		
	Захисні споруди. Види захисних споруд (сховища, укриття), вимоги, які ставляться до них.	2	Класифікує: Призначення та види захисних споруд, основні вимоги до захисту захисних споруд. Характеризує: вимоги, які ставляться до захисних споруд (сховищ, укриття).

			Уміє і застосовує: споруджує сховища та протирадіаційні укриття.
	Тема 4.Засоби індивідуального захисту		
	Ознайомлення ліцеїстів із спеціальною технікою, яка стоїть на озброєнні механізованої бригади, що призначена для дезактивації та дегазації.	1	Класифікує: призначення спеціальної техніки, яка стоїть на озброєнні механізованої бригади. Характеризує: функціональні обов'язками особового складу, який задіяний для проведення дезактивації та дегазації. Уміє і застосовує: наявні сили і засоби під час проведення дезактивації та дегазації.
	Засоби захисту органів дихання. Практичне відпрацювання нормативу № 1 (одягання протигазу).	1	Класифікує: методи захисту органів дихання, умови і правила нормативу № 1. Уміє і застосовує: практично і правильно одягає протигаз, респіратор, марлеву пов'язку, правильно виготовляє самостійно марлеву пов'язку, уміє діяти в разі пошкодження шолом-маски або фільтру.
	Засоби захисту шкіри. Практичне відпрацювання нормативу № 4 (одягання ЗЗК).	1	Класифікує: засоби захисту шкіри і способи користування ними. Характеризує: принципи дії дозиметричних приладів. Уміє і застосовує: знає методику проведення занять щодо практичного відпрацювання нормативу № 4.
	Тема 5.Санітарна обробка людей, знезаражування		
	Мета санітарної обробки, часткової і повної санітарної обробки, порядок їх проведення.	1	Класифікує: мету санітарної обробки та порядок її проведення. Характеризує:

			<p>міри особистої безпеки під час проведення санітарної обробки.</p> <p>Уміє користуватися:</p> <p>правильно виконує всі вправи часткової та повної санітарної обробки.</p>
	<p align="center">Тема 6. Прилади радіаційного, хімічного та дозиметричного контролю</p>		
	<p>Вимірювач потужності дози (ДП-5А, ДП-5Б, ДП-5В). Призначення, принцип дії, будова, ТТХ.</p>	1	<p>Класифікує:</p> <p>призначення, будову ТТХ, індивідуальних дозиметрів ДП-5А, ДП-5Б, ДП-5В.</p> <p>Характеризує:</p> <p>принципи дії дозиметричних приладів.</p> <p>Уміє і застосовує:</p> <p>прилади ДП-5В, ДП-5А. ДП-5Б.</p>
	<p>Індивідуальні дозиметри (ДК-02, ДП-22В, ДП- 24, ІД-2). Призначення, будова, ТТХ.</p>	1	<p>Класифікує:</p> <p>призначення, будову ТТХ, індивідуальних дозиметрів ДП-5А, ДП 5Б, ДП-5В.</p> <p>Характеризує:</p> <p>принципи дії дозиметричних приладів.</p> <p>Уміє і застосовує:</p> <p>приладом ДП-22В, ДП-24, ІД-2, ДК-02.</p>
	<p>Військовий прилад хімічної розвідки (ВПХР). Призначення, будова ТТХ.</p>	1	<p>Класифікує:</p> <p>будову та призначення, технічну характеристику військового приладу хімічної розвідки (ВПХР).</p> <p>Характеризує:</p> <p>принципи дії дозиметричних приладів.</p> <p>Уміє і застосовує:</p> <p>ВПХР, визначає отруйні речовини у повітрі та при низьких температурах.</p>

	Практична робота з приладами радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю.	1	Класифікує: принцип дії приладів радіаційної і хімічної розвідки та дозиметричного контролю. Характеризує: прилади хімічної розвідки та дозиметричного контролю. Уміє і застосовує: практично правильно використовує прилади в роботі в зонах зараження.
	Тема 7.Зброя масового ураження		
	Ядерна зброя. Характеристика уражаючих факторів ядерного вибуху. Особливості уражаючої дії нейтронного боєприпасу, зони руйнувань.	1	Класифікує: правила застосування та дії в зоні ядерного зараження. Уражаючі дії нейтронного боєприпасу. Зони руйнувань. Характеризує: уражаючі фактори ядерного вибуху. Уміє і застосовує: Діє в зонах ядерного зараження.
	Хімічна зброя. Класифікація отруйних речовин та дія їх на організм. Зони хімічного ураження.	1	Класифікує: дію на організм отруйних речовин та їх класифікацію. Характеризує: зони зараження хімічною зброєю. Уміє і застосовує: Діє в зонах хімічного зараження.
	Тема 8. Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт		
	Рятувальні роботи та їх характеристика. Завдання, які вирішуються під час проведення рятувальних робіт, аварій, катастроф, стихійних лих.	1	Класифікує: завдання, які вирішуються під час проведення рятувальних робіт, аварій, катастроф, стихійних лих. Уміє і застосовує: правильно організовує та проводить рятувальні та інші невідкладні роботи.

Сили і засоби, які залучаються при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт.	1	Характеризує: організацію та характеристики рятувальних робіт.
Розділ: Міжнародне гуманітарне право про захист жертв війни та цивільних об'єктів		
Засоби та методи ведення збройних конфліктів та їх учасники.	2	Класифікує: загальну характеристику учасників збройних конфліктів, правовий статус різних категорій комбатантів, не комбатантів, цивільні об'єкти, військові об'єкти.
Міжнародно-правова регламентація ведення військової боротьби	2	Класифікує: поняття «початок війни», «театр війни», «нейтралітет» як вид міжнародних відносин, міжнародно-правова регламентація ведення збройної боротьби на морі, у повітряному просторі, на суші, закінчення воєнних дій і стану війни.
Міжнародний захист жертв війни та цивільних об'єктів.	2	Класифікує: вимоги міжнародного гуманітарного права щодо захисту поранених, військовополонених, цивільного населення, правовий режим воєнної окупації, захист культурних цінностей під час збройного конфлікту.
Відповідальність держав та фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права	2	Класифікує: вимоги міжнародного права щодо притягнення до відповідальності за порушення його норм, принципи застосування відповідальності.
Міжнародний комітет Червоного Хреста як інструмент міжнародної гуманітарної діяльності	2	Класифікує: концепцію і основні функції міжнародного комітету Червоного Хреста, компетенцію і основні функції, діяльність в період збройного конфлікту.

НОРМАТИВИ ІЗ ОСНОВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

№ з/п	Найменування нормативу	Умови (порядок) виконання нормативу	Критерії оцінювання												Помилки, які знижують оцінку на один бал
			високий			достатній			середній			початковий			
			12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	Одягання протигаза.	Склад підрозділу, який навчається, знаходиться в строю на позиції, бойовій техніці або привалі. Протигаз знаходиться в похідному положенні. Несподівано подається команда «Гази». За цією командою учень берелицьову частину обома руками так, щоб	7с	8с	9с	10с	11с	12с	13с	14с	15с	16с	17с	18с	Неправильно одягнута шолом-маска. Технологічно порушується виконання нормативу

		великі пальці зсередини тримали шолом-маску, фіксує підборіддя у нижньому заглиблені обтюратора. Рухом рук до гори і назад натягнути наголовник. Протигаз знімається за командою «Протигаз зняти».													
2.	Одягання загальновійськового захисного комплексу.	Норматив виконується за командою «Плащ в рукави, панчохи, рукавиці вдягнути». «Гази». За цією командою учень одягає куртку в рукави, одягає захисні панчохи. Одягає протигаз і тримає за тасьму для розкриття плаща.	120с	130с	140с	150с	180с	200с	240с	250с	260с	280с	290с	300с	Неправильно вдягнута шолом-маска. Не застебнуті борти плаща. Не вдягнутий капюшон.

		Одягає рукавиці, одягає плащ в рукави, капюшон, застібає борти плаща. Одягає петлі на пальці. Час на виконання нормативу розпочинається від моменту подання команди до закінчення виконання нормативу.												Не застебнуті панчохи. Порушена послідовність виконання нормативу.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

4. Розрахунок навчального часу та методичні рекомендації для проведення польових навчальних занять

Метою занять у польовому навчальному таборі є формування в учнів морально-психологічної стійкості, зміцнення їхнього здоров'я, розвиток сили і витривалості, набуття прикладних умінь та навичок, закріплення теоретичних знань з предмета «Захист Вітчизни». Заняття доцільно проводити на базидіючої військової частини протягом 10 днів. Після проходження польових навчальних занять учні повинні:

Класифікує:

- послідовність виконання прийомів дій і нормативів з допризовної, домедичної підготовки, цивільного захисту, прикладної фізичної підготовки з використанням зброї, приладів, спорядження, засобів інженерного озброєння та індивідуального захисту;
- значення військових Статутів у житті та діяльності Збройних сил України;
- призначення, бойові якості, загальну характеристику вогнепальної зброї, бойової техніки, яка знаходиться на озброєнні механізованої частини;

Уміє і застосовує:

- логічно, послідовно виконує прийоми, дії, нормативи з різних курсів, розділів програми;
- удосконалює уміння і навички, необхідні під час виконання обов'язків військової служби;
- застосовує теоретичні знання та практичні навички з предмета «Захист Вітчизни» в екстремальних умовах.

Характеризує:

- реальні умови службової діяльності військовослужбовців строкової служби та за контрактом;
- бойову техніку механізованих підрозділів;
- систему роботи командування військової частини з дотримання статутного порядку, організації та здійснення бойового навчання.

Виконує:

- бойові стрільби початкової вправи, 1-ї вправи з АК-74;
- гранатометання навчальної гранати Ф-4;
- нормативи, прийоми та дії з допризовної підготовки, прикладної фізичної підготовки, цивільного захисту та домедичної підготовки, передбачені тематичним планом;

Виконує:

- обов'язки в добовому наряді, організації життєдіяльності в польових умовах.

Вивчення навчальної програми предмета «Захист Вітчизни» на 1 курсі закінчується 10-денними польовими навчальними заняттями за рахунок навчально-виробничої практики, які проводяться із розрахунку по 6 навчальних годин щоденно. Після навчальних занять учнів доцільно знайомити з бойовою технікою та

озброєнням механізованих підрозділів, на базі яких проводяться польові навчальні заняття.

Організація і проведення польових навчальних занять здійснюється керівником навчального закладу, його заступниками, вчителями предмета «Захист Вітчизни».

Підготовка до польових навчальних занять розпочинається за місяць до їх проведення і включає:

- погодження керівником навчального закладу термінів та місця проведення з відповідними керівниками (органом управління освіти і науки, військовими комісарами);

- проведення оперативної наради з керівним складом навчального закладу, вчителями, які залучаються з метою визначення завдань щодо планування, організації забезпечення якісного проведення занять;

- рекогносцировка місця проведення занять, узгодження з командуванням частини, на базі якої проводиться польові навчальні заняття, плану спільних дій (особлива увага звертається на питаннях безпеки життєдіяльності учнів);

- підготовка розпорядчих, плануючих документів (наказ, щоденний план занять, посадові інструкції та ін.);

- особиста підготовка керівного складу, вчителів, учнів (вивчення керівних документів, навчально-методичних посібників, складання планів-конспектів, додаткові заняття з учнями, підготовка схем, інших матеріальних засобів, необхідних керівникам занять та учням);

- проведення інструктивно-методичних занять з керівниками занять, доповідь керівників занять про їх готовність (на засіданні методичної ради або кафедри, методоб'єднання);

- перевірка готовності вчителів, учнів до виїзду (виходу) на польові навчальні заняття (стройовий огляд).

Заняття в польовому навчальному таборі слід проводити у формі комплексних занять за єдиним тактичним задумом з елементами гри. Тематичне оцінювання варто здійснювати на кожному занятті.

Під час пересування до місць проведення занять і в зворотному напрямку обов'язково потрібно проводити попутні тренування.

Бойові стрільби слід проводити під кінець зборів у польовому навчальному таборі.

Після закінчення занять усі учні мають бути оцінені з кожного курсу, розділу предмета «Захист Вітчизни» за перший курс навчання.

ПОЛЬОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Загальна кількість годин
1.	Прикладна фізична підготовка	10
2.	Військова підготовка: - Статути Збройних сил України - стройова підготовка - вогнева підготовка - тактична підготовка - військова топографія - військово-інженерна підготовка та зв'язок - цивільний захист - домедична підготовка	38 10 - 12 12 6 4 6 6
	Разом:	60

ДОДАТКИ

Порядок оцінювання стрйової підготовки

Одиночна стрйова підготовка військовослужбовців перевіряється і оцінюється за такими стрйовими прийомами і діями:

- вихід із строю і підхід до начальника;
- повороти на місці;
- повороти в русі;
- стрйовий крок;
- віддання військового привітання;
- прийоми зі зброєю;
- стрйова стійка.

Техніка виконання кожного стрйового прийому оцінюється так:

- **високий рівень** – стрйовий прийом виконано точно, впевнено, красиво, у суворій відповідності до вимог стрйового Статуту:

- **12 балів** – учень має системні знання стрйового Статуту, самостійно обґрунтовує призначення стрйових прийомів;
- **11 балів** – учень володіє глибокими знаннями стрйового Статуту, в основному обґрунтовує призначення стрйових прийомів;
- **10 балів** – учень володіє узагальненими знаннями стрйового Статуту, самостійно висловлює власні думки про призначення стрйових прийомів.

- **достатній рівень** – стрйовий прийом виконано точно, впевнено, у відповідності до вимог стрйового Статуту, але при цьому допущено не більше двох помилок:

- **9 балів** – учень вільно володіє знаннями стрйового Статуту, в основному знає призначення стрйових прийомів;
- **8 балів** – учень має достатні знання стрйового Статуту, обґрунтовує призначення стрйових прийомів з деякими неточностями;
- **7 балів** – учень виявляє знання і розуміння стрйового Статуту, частково знає призначення стрйових прийомів.

- **середній рівень** - стрйовий прийом виконано у відповідності до вимог стрйового Статуту, але при цьому допущено не більше трьох помилок:

- **6 балів** – учень виявляє знання і розуміння основних положень стрйового Статуту, з допомогою вчителя може сформулювати призначення окремих стрйових прийомів;
- **5 балів** – учень розуміє основний зміст положень стрйового Статуту але при цьому допускає помилки у визначеннях, поняттях, потребує систематичної допомоги при формулюванні призначення стрйових прийомів;
- **4 бали** – учень розуміє близько половини змісту положень стрйового Статуту, формулює призначення окремих стрйових прийомів.

- **початковий рівень** – прийом виконано у невідповідності до Статуту або допущено більше трьох помилок:

- **3 бали** – учень розуміє менше половини змісту положень стрийового Статуту;
- **2 бали** – учень фрагментарно відтворює незначну частину змісту положень стрийового Статуту;
- **1 бал** – учень відтворює деякі елементи положень стрийового Статуту.

Оцінка кожному учневі за стрийову підготовку складається із балів, отриманих за виконання кожного стрийового прийому:

- **високий рівень** – якщо не менше 50% стрийових прийомів виконано на високому рівні (10-12 балів), а всі інші – не нижче достатнього рівня (7-9 балів), при цьому зовнішній вигляд оцінено «задовільно»;

- **достатній рівень** - якщо не менше 50% стрийових прийомів виконано на високому та достатньому рівнях, а інші – не нижче середнього рівня, при цьому бал за зовнішній вигляд – «задовільно»;

- **середній рівень** – якщо не більше, ніж з двох оцінених стрийових прийомів отримано бал початкового рівня, при цьому бал за зовнішній вигляд оцінено «задовільно»;

- **початковий рівень** – якщо більше ніж з двох оцінених прийомів отримано бал початкового рівня.

Стан зовнішнього вигляду учня перевіряється і оцінюється за такими параметрами:

- стан головного убору;
- зачіска і чистота волосся;
- стан одягу, взуття;
- наявність речей особистої гігієни;
- наявність та відповідність встановленої форменої атрибутики.

Оцінка за стан зовнішнього вигляду визначається:

- «задовільно» – не більше 2-х зауважень;
- «незадовільно» – більше 2-х зауважень.

Особливості оцінювання вогневої підготовки

Оцінювання теоретичних знань, навчальних досягнень учнів з вогневої підготовки здійснюються згідно з критеріями, а практичних – відповідно до нормативів:

- **високий рівень** – учень виконав норматив правильно, у повному обсязі і вклався у відведений час;

- **достатній рівень** – учень вклався у час, виконав норматив у повному обсязі, але при цьому допустив одну помилку;

- **середній** – учень вклався у час, виконав норматив у неповному обсязі і допустив дві помилки;

- **початковий рівень** – учень не вклався у час, виконав норматив у неповному обсязі і допустив три і більше помилок.

Особливості оцінювання з тактичної підготовки

При оцінюванні навчальних досягнень з тактичної підготовки поряд з теоретичними знаннями, які оцінюються згідно з критеріями, враховується виконання таких практичних нормативів:

- приховане висування до об'єкту противника: переповзання, перебіжка і переповзання;
 - пересування на полі бою: перебіжки, переповзання;
 - складання схеми місцевості;
 - виявлення цілей вдень;
- підготовка для стрільб із різних положень (лежачи, з коліна, стоячи, з-за укриття) при діях у пішому порядку;
- дії по сигналу «Хімічна тривога»;
 - підготовка до подолання зараженої ділянки місцевості;
 - визначення напрямку на місцевості;
 - підготовка даних для руху за азимутом.

Оцінювання теоретичних знань учнів здійснюється відповідно до вимог критеріїв оцінювання. Результати вивчення оцінюються з урахуванням виконання нормативів. Учень може бути оцінений:

- **«Високий рівень»** – якщо не менше 50% нормативів програми виконано на високому рівні, інші не нижче достатнього рівня.
- **«Достатній рівень»** – якщо не менше 50% нормативів виконано на високому та достатньому рівні, всі інші не нижче середнього рівня.
- **«Середній рівень»** – 50% нормативів виконано на високому, достатньому, середньому рівнях.
- **«Початковий рівень»** – менше 50% нормативів виконано на високому, достатньому, середньому рівнях.

З військово-інженерної підготовки індивідуальне оцінювання здійснюється шляхом оцінювання практичних дій (за виконання нормативів) та перевірки теоретичних знань:

- **високий рівень** – оцінка за практичні дії (виконання нормативів) – 10,11,12 балів, за знання теоретичних питань – не нижче 7,8,9 балів;
- **достатній рівень** – оцінка за практичні дії (виконання нормативів) – не нижче 7,8,9 балів, оцінка за знання теоретичних питань – не нижче 4,5,6 балів;
- **середній рівень** – обидві оцінки не нижче 4, 5, 6. Якщо знання теоретичних питань програми не перевіряється, індивідуальна оцінка визначається тільки оцінкою за практичні дії (виконання нормативів); середній рівень, якщо оцінка за практичне виконання нормативів не нижча 7, 8, 9, а оцінка за знання теоретичних питань – не нижча 4,5,6;
- **початковий рівень** – результати перевірки не відповідають вимогам середнього рівня.

Теоретичні та практичні заняття проводити з обов'язковим забезпеченням діючими засобами зв'язку. Під час вивчення предмета кожен учень повинен практично здійснювати тренування з експлуатації радіостанцій.

На заняттях у польовому навчальному таборі тактичну, вогневу підготовку рекомендується проводити з використанням учнями засобів зв'язку.

З підготовки зі зв'язку індивідуальне оцінювання здійснюється шляхом виставлення балу за практичні дії у ході занять (виконання нормативів) та за знання теоретичних питань і визначається:

- **високий рівень** – оцінка за практичні дії (виконання нормативів) – 10, 11, 12 балів, за знання теоретичних питань – не нижче 7, 8, 9 балів;

- **достатній рівень** – оцінка за практичні дії (виконання нормативів) – не нижче 7, 8, 9 балів, оцінка за знання теоретичних питань – не нижче 4, 5, 6 балів;

- **середній рівень** – обидві оцінки не нижче 4, 5, 6 балів; якщо знання теоретичних питань програми не перевіряється, індивідуальна оцінка визначається тільки балом за практичні дії (виконання нормативів).

- **початковий рівень** – результати перевірки не відповідають вимогам середнього рівня.

Особливості перевірки і оцінювання навчальних досягнень учнів

Високий рівень – вправа виконана згідно з описом, без помилок, чітко, легко, впевнено. Допускаються незначні помилки під час приземлення.

Учень володіє теоретико-методичним матеріалом навчальної програми, знає методику підготовки і виконання даних фізичних вправ; якісно виконує нормативні вимоги.

Достатній рівень – вправа виконана згідно з описом, легко, але були допущені незначні помилки: недостатня амплітуда, згинання та розведення ніг, виконання силового елементу незначним махом, нестійке положення після зіскоку; учень здатен застосовувати теоретико-методичний матеріал для виконання фізичних вправ, володіє технікою виконання вправ.

Середній рівень – вправа виконана згідно з описом, але були допущені значні помилки: виконання силового елементу ривком або махового елементу зі значним дотисканням, торкання приладу із втратою темпу (зроблена зупинка там, де потрібно єдине виконання), неодночасна постановка рук на коня під час стрибків через нього, втрата рівноваги після приземлення (падіння або опора руками на землю); учень володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, розрізняє елементи техніки виконання вправ, його уміння і навички дозволяють виконувати більшість елементів фізичних вправ.

Початковий рівень – вправа не виконана або перевернута (пропуск елемента, падіння з приладу, під час стрибків через коня поштовх однією ногою або перебирання руками), ліцеїст володіє знаннями, необхідними для виконання певного елемента на елементарному рівні розпізнання.

За нечіткий підхід до спортивного снаряда, зайві махи оцінка за виконання вправи знижується на один бал.